

Publikacijos

MODERNIOSIOS BIBLIOTEKININKYSTĖS PRIEŠAUŠRYJE: GABRIELIO NAUDĖ „PATARIMAI KURIANTIEMS BIBLIOTEKĄ“

ASTA KRAKYTĖ

Vilniaus universiteto bibliotekos Retų spaudinių skyrius,
Universiteto g. 3, LT-2734 Vilnius, Lietuva

ARVYDAS PACEVIČIUS

Vilniaus universiteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas,
Universiteto g. 3, LT-2734 Vilnius, Lietuva
El. paštas: arvydas.pacevicius@kf.vu.lt

Mokslininkas, gydytojas, bibliografas ir bibliotekininkas Gabrielis Naudė (toliau Nodė, 1600–1653) yra laikomas moderniosios bibliotekininkystės teoretiku, parašiusiu pirmąją šios srities mokslinę studiją „Patarimai kuriantiems biblioteką“ (*Advis pour dresser une bibliothèque*), išleistą Paryžiuje 1627 m. Ši nedidelės apimties knygelė, Lietuvos mokslo visuomenei žinoma pavadinimu „Patarimai, kaip įrengti biblioteką“ (Vladimirovas, Levas. *Knygos istorija. Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI–XVII amžius*. Vilnius, 1979, p. 307) greitai tapo pripažinta ir populiari visoje Europoje. Galima kelti prielaidą, kad veikale reiškiamos universalios ir prieinamos skaitytojui bibliotekos, pagrįstos aiškia klasifikacija ir tvarkomos remiantis sisteminiu bei abėcėliniu katalogais, idėjos buvo žinomos bei taikomos ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

Kaip ir daugelis Baroko ir Švietimo epochos intelektualų (pavyzdžiui, Gotfridas Vilhelmas Leibnicas), G. Nodė didesnę gyvenimo dalį praleido įtakingų valstybės veikėjų, Bažnyčios hierarchų ir mecenatų rūmuose. Po medicinos ir filosofijos studijų Paryžiuje, Parmoje ir Paduvoje, pasižymėjęs kaip „bibliotekų specialistas“ ir užsidegęs meile knygoms, 1630 m. jis buvo rekomenduotas kardinolui Gvidui Banji (Bagni), būsimajam popiežiaus nuncijui Paryžiuje (1645–1656) ir slaptosios Švenčiausiojo Sakramento draugijos (*Compagnie du Saint-Sacrement*) nariui; šis po metų išsivežė G. Nodė į Romą kaip lotyniškąjį sekretorių ir popiežiaus Urbono VIII (Maffeo Barberini, 1568–1644) bibliotekininką. Be šių pareigų, G. Nodė vertėsi medicinos praktika, nuo 1633 m. gydė karalių Liudviką XIII. 1642 m. pradėjęs tarnauti kardinolui Armanui Žanui Rišeljė (du Plessis de Richelieu, 1585–1642), šiam tais pačiais metais mirus, G. Nodė savo gyvenimą susiejo su kardinolu Džulijumi Mazariniu (Jules Mazzarino,

Mazarin, 1602–1661) ir jo garsiaja *Bibliothèque Mazarine*, kuri nuo 1644 m. sausio veikė kaip viešoji biblioteka. Frondos (visuomenės judėjimas prieš absoliutizmą, 1648–1653) metu išgelbėjęs nuo sunaikinimo ir išsklaidymo apie 3000 tomų iš šio unikalaus 40 000 tomų knygų rinkinio (Paryžiaus Parlamento sprendimu didesnė knygų dalis 1652 m. vasarį buvo parduota), G. Nodė nebespėjo grįžti iš Švedijos (kur tarnavo karalienei Kristinai) kviečiamas reabilituoto kardinolo ir mirė kelionėje.

G. Nodė gyveno „tarp Romos ir Paryžiaus“, bendravo su daugeliu iškilių intelektualinio elito žmonių. Manoma, kad Paryžiaus universitete medicams klasikinių kalbų pagrindus suteikė ir meilę knygoms įskiepijo bibliofilas profesorius Rene Moro (René Moreau, žr. „Patarimų“ išn. 45), rekomendavęs G. Nodė Paryžiaus Parlamento prezidentui Henrikui de Mesmei Jaunesniajam. Šiam aristokratui, sumaniusiam atnaujinti senelio Henriko de Mesmes (žr. „Patarimų“ išn. 24) pradėtą rinkti biblioteką, G. Nodė ir dedikavo savo veikalą. Pastarasis supažindino G. Nodė su vadinamojo Brolių Diupui klubo (*Cabinet de Freres Dupuy*) intelektualais, garsėjusiais netradicinėmis ir kritiškomis pažiūromis. Pjeras Diupui (Pierre Dupuis, žr. išn. 42) prisidėjo prie G. Nodė pažinčių su nunciatūros Paryžiuje vadovais ir taip atvėrė kelius karjerai Apaštališkojoje sostinėje, vėliau – kardinolo Mazarinio rūmuose. Būtent Paryžiaus intelektualioji aplinka paskatino G. Nodė rašyti įvairiausiais, dažnai besikertančiais su vyraujančia nuomone ir vertybių sistema klausimais (*Naudaeian'q* sudaro daugiau kaip 90 darbų, neskaičiuojant jo paties išleistųjų). Tarp veikalų ypač vertinama kritinė Makiavelio politinių pažiūrų analizė „Apmąstymai apie politinius perversmus“ (*Considerations Politiques sur des Coup D'Etat*), išleista 1639 metais Romoje ir 1667 metais Amsterdame. Manoma, kad pirmasis leidimas išėjo Paryžiuje vos 12 egz. tiražu ir laikomas bibliofiline retenybe. Beje, viename iš savo ankstyvųjų istorinių darbų „Komentariai Liudviko XI istorijai“ (*Addition a l'histoire de Louys XI*), parašytame 1620 metais, G. Nodė samprotavo apie spaudos atsiradimo priežastis ir aptarė pirmąsias spausuves.

Veikalą „Patarimai kuriantiems biblioteką“ G. Nodė parašė būdamas 27 metų, vos pradėjęs bibliotekininko karjerą globojamas minėtojo Henriko de Mesme's. Kai kurie autoriai knygos publikavimo data abejoja, gal manydami, jog tai kontrafakcija (Volodin, Boris Fiodorovič. *Vsemirnaja istorija bibliotek*. Sankt-Peterburg, 2002, p. 105). Veikalo pobūdis ir dėstymo stilius leidžia manyti, jog tai buvo projektinis darbas siekiant atkreipti ne tik mecenato, bet ir kitų šio pasaulio galingųjų dėmesį ir pasiūlyti savo paslaugas jų rūmams. Tiesa, „Patarimai“ minėtųjų Paryžiaus elito atstovų, besiburiančių aplink brolius Diupui, buvo sutikti šaltai ir pavadinti „intelektualiniu žaidimu“, o jų autorius pakrikštytas „dėstomo dalyko naujoku“. Tačiau tai nesutrukdė kopti karjeros laiptais, o brolių Diupui, tuomet tvarkiusių garsiąją *Bibliotheca Thuana* (pavadinta de Thou giminės vardu) ir parengusių jos katalogą, priekaištuose galima išžvelgti oponavimo konkurentui dozę.

„Patarimų“ pavadinimas neturėtų klaidinti – knyga nėra iš tolo nepanaši į šių dienų sausą instrukciją ar praktinį vadovą bibliotekininkui; joje nerasime ir žinių, atskleidžiančių to meto knygos madų ir aristokratijos bibliofilinių kaprizų subtilybes. Veikalas pasižymi Renesansą siekiančiu humanistiniu požiūriu į G. Nodė sudominusią praktinės veiklos sritį, sveika logika ir racionalia mąstysena, nuolat paremiama gausiomis ir taikliomis klasikų ir amžininkų citatomis. Pagrindinė autoriaus idėja – tik žmonijos dvasinę kultūrą pažinęs žmogus gali būti geru bibliotekininku, siekiančiu, kad jo sukaupti rinkiniai būtų prieinami skaitančiai visuomenei. Beje, visuomeninė bibliotekos reikšmė Prancūzijoje buvo akcentuojama dažnai, tačiau vienas pirmųjų „publika“ ją atvėrė minėtasis kardinolas Mazarinis. *Bibliothèque Mazarine* yra laikoma geriausia XVII a. pirmosios pusės Europos biblioteka, kurios misiją išreiškė ir G. Nodė veikalui bei pagrindinėms idėjoms tinkantis *motto*: „Įeikite visi, trokšantieji skaityti“.

G. Nodė biblioteką suvokė kaip universalų lobyną, kuriame privalo atsispindėti visos žinių sritys ir turi būti kaupiama įvairių rūšių spausdinta produkcija. Kitaip tariant, G. Nodė buvo šiuolaikinės virtualios arba elektroninės bibliotekos, siekiančios aprėpti viską ir suteikti žinių iš karto, adeptas, tik gerokai anksčiau gimęs. Kita vertus, jo darbe jaučiamas racionaliojo proto pagimdytas, Švietimo epochą pranašaujantis siekimas pateikti aiškiai suvokiamą žinių klasifikacijos ir sisteminio katalogo modelį, atspindintį knygų vietą fonduose (topografijos užuomazga). G. Nodė buvo įsitikinęs, kad nesutvarkytas knygų rinkinys nėra biblioteka, nes ginkluotos minios niekas nevadina reguliariąja armija, o krūvos statybinių medžiagų – namu. Taip „Patarimų“ autorius kritikavo populiarią anuomet ir vėliau praktiką, L. Vladimirovo vadintą „įbaudžiavinimu“, saistančią knygas su saugojimo vieta be jokios žiniomis pagrįstos sistemos. Blaivaus proto pagimdytas ir G. Nodė kuriamas bibliotekininko įvaizdis: šis neturi būti idealas ar „knygų žiurkė“, bet profesionalas, gebantis vertinti bibliotekos knygas pagal jų naudą skaitytojui ir visuomenei.

G. Nodė veikalas reikšmingas kaip praėjusių epochų knygos ir bibliotekų istoriją atskleidžiantis darbas. Jame gausybė tiesioginių nuorodų ir užuominų apie garsiausius pasaulio bibliotekininkus, mąstytojus, bibliotekas pradedant Aleksandrija ir baigiant Eskorialu. G. Nodė daugelį savo minčių pagrindžia Antikos, Viduramžių ir Renesanso autorių citatomis, tokiu būdu kurdamas nenutrūkstantį knygos sklaidos įvaizdį, ausdamas joje atsispindinčių idėjų rezginį, siedamas savo laikmečio biblioteką su garsėjusiomis praeityje „atminties institucijomis“. Vienas svarbiausių ir pamatinių bibliotekos uždavinių, anot G. Nodė, yra jos „integracija su praeities intelektualinėmis tradicijomis“.

Kita vertus, nors „Patarimus“ bandyta pateikti lengvo pokalbio stiliumi, autoriaus sakinytis nepasižymi gražtumu, yra ilgokas ir sudėtingos struktūros, mintis šokčioja ir plėtojasi keliomis kryptimis; daugoka teksto suvokimą sunkinančių įterptinių žodžių,

bespalvių sinonimų. Beje, kūrinio įžangoje ir pabaigoje apie tai kalba pats autorius, prašydamas skaitytojų atlaidumo ir teigdamas, kad tikisi papildyti ir padailinti savo darbą: tuomet tektų mažiau baimintis dėl jo turinio ir formos, jei šis kada nors būsias publikuotas. Tačiau prisimintina, kad tokios išraiškos reikalavo įmantrybėmis literatūroje ir mene pasižyminti Baroko epocha, kurioje gyveno ir kūrė autorius.

„Patarimai“ buvo gerai žinomi Baroko ir Švietimo epochų elitui, bet šiandien pirmojo 1627 m. leidimo egzemplioriai labai reti, todėl dažnai naudojamosi vertimais. Angliškas vertimas pasirodė 1661 m., lotyniškas – 1658 ir 1703 m. Po ilgos pertraukos 1876 m., sunorminus ortografiją, knyga buvo perleista Paryžiuje kaip bibliografinė sensacija vos 550 egz. tiražu. 1903 m. buvo pakartotas 1661 m. angliškos versijos leidimas, kurio 400 numeruotų egzempliorių tiražas išsisklaidė tarp bibliofilų (internetu *Bibliopolyje* knygą siūloma pirkti už 150 dolerių). Tačiau apskritai „Patarimai“ skaitytojui sunkiai prieinami, ir teksto vertimas iš senosios prancūzų kalbos neabejotinai pravers ne tik bibliotekininkams, informacijos ir komunikacijos mokslų specialistams, bet ir filologams, istorikams, plačiajai visuomenei.

Verčiant tekstą buvo stengtasi išlaikyti sakinio struktūrą ir punktuaciją. Antikos autorių citatos išverstos pažodžiui, neieškant meniškesnio poetinio atitikmens. Asmenvardžiai rašomi pagal „Knygotyros“ keliamus reikalavimus, nuorodose pateikiama nacionalinė asmenvardžio forma, o kai kur ir lotyniška, ir nacionalinė, ypač jei tai žymus Renesanso autorius, rašęs lotynų kalba. Antikos realijos tikslintos pagal leidinį „Antikos žodynas“ (Vilnius, 1998; vertimo atsakomoji redaktorė Dalia Staškevičienė). Graikų asmenvardžiai transkribuoti lotyniškais rašmenimis. Šventųjų, garsių valstybės ir visuomenės veikėjų vardai ir vietovardžiai pateikti lietuviška forma, kai kurie seni lotynizuoti vietovardžiai sulietuvinti pagal tuos pačius principus, kaip Antikos, o nuorodose pateikiama G. Nodė vartota lotyniška forma ir dabartinis nacionalinis vietovardžio pavadinimas.

Publikacijai pasirinkti reikšmingiausi mažesnės apimties „Patarimų“ skyriai, atspindintys pirmiau aptartas svarbiausias autoriaus idėjas. Be jų, G. Nodė veikale svarstė ir kitus klausimus, pavyzdžiui: kokios kokybės ir būklės knygas reikėtų komplektuoti bibliotekoje (4 skyrius); kokiais būdais reikėtų ieškoti knygų (5 skyrius); kaip būtų galima papuošti biblioteką (8 skyrius). Akivaizdu, kad ateityje būtų naudinga parengti visą „Patarimų“ tekstą lietuvių kalba ir išsamesnius šio veikalo komentarus. Tikimės, kad ši publikacija paskatins nuodugnesnes G. Nodė biografijos ir profesinės veiklos studijas, sužadins tyrinėtojų dėmesį epochai, kurioje kalėsi pirmieji moderniosios bibliotekininkystės daigai, kiek vėliau išsiskleidę bei sužydę ir Lietuvoje.

Dalykai neregėti ragina skaityti akis plačiai atvėrus
ir iš rankų nepaleisti

Horacijus³. *Epistolae* (1 sk., 19 laiškas)

Viliuosi, Pone, kad jums nepasirodys neprotinga tai, kad pateikiu šioje prakalboje pirmą kartą analizuojamų klausimų sąrašą su antraštelėmis, skirdamas ją jums su tokiu atsidavimu, kokiam mane įpareigoja patirtas jūsų paties geranoriškumas ir paslaugumas; be to, dar ir dėl to, kad tiesa yra ta, jog iš beveik begalinės daugybės tų, kurie iki pat šios dienos yra paėmę plunksną į savo rankas, man, deja, tikrai neteko susipažinti nė su vienu, kurio patarimais būtų galima vadovautis ieškant tinkamų knygų, jų įsigijimo būdų bei tvarkos, kuria turime jas išdėstyti, kad ši leistų ištis naudingai ir sėkmingai gėrėtis jomis gražioje ir turtingoje bibliotekoje.

Ir nors tikrai yra puiku, kad mes turime patarimus, pateiktus Tortozos⁴ vyskupo Juano Bautistos Cardonos⁵, kaip įrengti ir prižiūrėti karališkąją Eskorialio⁶ biblioteką, kiekvieną kartą, kai ši tema yra analizuojama taip paviršutiniškai, tarsi tai būtų neverta nė grašio, pasidaro akivaizdu, kad tikrai neturėtų atidėlioti imtis šio puikaus sumanymo tie, kurie ištis ketina jo padedami suteikti bent kiek daugiau šviesos ir aiškumo kitiems, vildamiesi, kad tuo atveju, jei ir nebus sutikti palankiau, tai paties sumanymo sudėtingumas turėtų garantuoti, kad jiems būtų atleista ne mažiau nei pirmiesiems, ir apsaugoti juos nuo bet kokios rūšies šmeižto ir pasmerkimo.

Taip pat reikia pažymėti, jog visiškai natūralu yra tai, kad ne kiekvienam autoriui lemta būti palankiai priimtam šioje srityje, nes pastangos ir vargas, reikalingas pasiekti bent šiokių tokių visų menų ir mokslų išmanymą, išsilaisvinti iš įtakos ir vergystės nuomonių, verčiančių mus vertinti ir kalbėti apie visus dalykus remiantis tik fantazija, išmokti spręsti teisingai, be nuolankumo tituluotiems ir nusipelnusiems autoriams,

¹ Gabriel Naudé. *Advis pour dresser une bibliothèque: présenté à monseigneur le président de Mesme* / par G. Naudé. Paris, 1627.

² Vienas iš Paryžiaus Parlamento prezidentų Henry de Mesme (Mesmes) Jauncsnysis (m. 1650), tęsęs senelio pradėtus bibliotekos kūrimo darbus, atvėręs ją studijuojančiam jaunimui.

³ Quintus Horatius Flacus (65–8 pr. Kr.) – žymus romėnų poetas, globotas Vergilijaus, parašęs lyrikos, proginės poezijos. Cituojami jo *Laiškai*.

⁴ Tortosa – Katalonijos miestas prie Ebro upės (Ispanija).

⁵ Juan Bautista Cardona (?–1589) – ispanų eruditas, teologijos daktaras, 1584 m. paskirtas Viko (Vic), o 1587 m. – Tortozos vyskupu.

⁶ San Lorenzo de El Escorial – Vėlyvojo Renesanso stiliaus architektūrinis ansamblis netoli Madrido, pradėtas statyti 1563 m. Pilypo II. Daugelio Ispanijos karalių rezidencija su turtinga biblioteka. Biblioteką sudaro dvi salės: apatinė skirta spaudiniams (daugiau kaip 40 000), viršutinė – rankraščiams (2600, datuojamų V–XVIII a.).

yra daugiau nei pakankami sunkumai, galintys įtikinti mus, jog tikra tiesa apie Bibliotekininką yra ta, ką Justas Lipsijus⁷ yra subtiliai ir taikliai pasakęs apie dvi kitas asmenų grupes: *Kasmet atsiranda nauji konsulai ir prokonsulai, vien tik Karalius arba Poetas tikrai ne kasmet gimsta.*

Ir jei aš suradau drąsos, Pone, pateikti jums šiuos apmąstymus ir nurodymus, tai tikrai ne dėl to, kad kaip nors ypatingai vertinčiau savo nuomonę ar trokščiau, jog ji įsitvirtintų šioje sudėtingoje srityje, arba kad mane taip smarkiai kutentų savimeilė, versdama savo asmenyje įžvelgti tai, kas itin retai aptinkama kituose; tiktai įsitikinimas, jog privalau imtis to, kas būtų jums malonu, yra vienintelė priežastis, skatinanti mane apibendrinti daugelio išmintingų, apie knygas puikiai išmanančių, pačia įvairiausia veikla garsiausiose pasaulio bibliotekose užsiimančių žmonių bendrą patirtį, o truputis sumanumo ir mano sukaupto patyrimo turėtų padėti šiuose *Patarimuose* pasiūlyti jums priemones ir metodus, kuriais reikėtų vadovautis, kad galėtumėte sulaukti šio gražaus ir kilnaus sumanymo didžiausios sėkmės.

Ir kadangi jau gana nuolankiai įtikinėjau jus atsidėti šiam ilgam pokalbiui, remdamasis savo tyru ir nuoširdžiu prieraišumu, visai nieko bendra neturinčiu su puikybe ar įgeidžiu, kad man būtų atlyginta dosniau nei kam kitam; išties nė kiek neabejodamas, galiu pasakyti, Pone, kad jeigu jūs neturėsite ketinimų prilygti Vatikano⁸ arba kardinolo Borromeo⁹ šv. Ambraziejaus bibliotekai¹⁰, tai turėsite pakankamai galimybių leisti savo sielai ramiai atsikvėpti, patenkinti savo troškimus ir ramiai džiaugtis gausybe nepriekaištingai surinktų knygų, tad pasistengę palikti nuošaly minėtus apribojimus, galėtume teigti, kad ji bus daugiau nei pakankama tarnauti ne vien jūsų asmeniniam pasitenkinimui ir jūsų bičiulių smalsumai, bet dar ir gebanti išlaikyti vienos iš geriausių ir puikiausiai aprūpintų Prancūzijos bibliotekų vardą, juolab kad jūs turite tam svarbiausias savybes ir reikalingus gebėjimus bei dar daug ką kita, kas gali praversti įvairiems kontaktams su nepaprastais ir ypatingais žmonėmis.

⁷ Justus Lipsius (Joest Lipse, 1547–1607) – flamandų filologas ir humanistas. Studijavo Briuselio, Kelno, Romos universitetuose, dėstė istoriją ir retoriką Jenoje, Leidene. Parašė traktatų, laiškų, Antikos autorių komentarų. Cituojamas jo veikalas *De bibliothecis syntagma* (Antverpenas, 1619).

⁸ *Bibliotheca Apostolica Vaticana* – Katalikų bažnyčios apaštališkoji biblioteka Romoje, įkurta popiežiaus Mikalojaus V, surinkusio 9000 rankraščių, XVII a. papildyta Fulvijaus Ursino rankraščių rinkiniu iš Palatino bibliotekos, Švedijos karalienės Kristinos karališkuoju knygų rinkiniu ir t. t. Dabar čia yra apie 67 000 rankraščių ir 500 000 leidinių.

⁹ Federico Borromeo (1564–1631) – kardinolas, Milano arkivyskupas. Aktyviai propagavo katalikiškąją reformaciją. Laikomas vienu iš svarbiausių bibliotekos, pavadintos Milano globėjo šv. Ambraziejaus vardu, įkūrėju.

¹⁰ *Bibliotheca Ambrosiana* – biblioteka, 1602 m. įkurta Milane kardinolo Borromeo. Garsėjo turtingu rankraščių rinkiniu (15 000 v.), jai priklausiusia meno kūrinių bei senienų galerija. Greta veikusi keturių eruditų kolegija rūpinosi rankraščių leidyba.

Bet jeigu vis dėlto trokštate, kad šlovingas jūsų bibliotekos vardas priverstų suspindėti jūsiškį, šitaip siekdami prisijungti prie tų, kurių vardą mėnesiai dingstimi jūs stengiatės pagarbiai paminėti savo prakalbose kaskart, kai tiktai jums tenka dalyvauti kokioje nors diskusijoje, jei trokštate sustiprinti savo nuomonės pagrįstumą, garsą apie pačią išpūdingiausią jūsų atliekamą tarnybą ir sėkmingai vykdomas pareigas, kad suteiktumėte savo atminimui ilgaamžės šviesos ir įsitikintumėte, jog per savo gyvenimą galite sėkmingai tobulinti save daugelyje skirtingų sričių ir mokslo šakų, kad gyventumėte ir viešpatautumėte žmonių atmintyje, būtina kasdien gausinti ir tobulinti tai, ką jau esate taip gražiai pradėjęs, ir neučia suteikti savo bibliotekai tokio masto ir tokį novatorišką postūmį, kad ji taptų nelyginti jūsų paties siela, neturinti nei lygių sau, nei panašių į save, tokia nuostabi, puiki ir tobula, kokią tik nepaprastu uolumu gali sukurti tie, kurie niekada nieko nepajėgia atlikti be nuostolių ir praradimų, *nes nėra nė vieno laimingo visose srityse.*

1 skyrius. Kodėl turėtų būti įdomu kurti bibliotekas

Taigi, Pone, kadangi šio nelengvo sumanymo esmė yra ta, kad jį galima gana lengvai analizuoti, jūs tikrai patikėsite, kad verta jo imtis, todėl prieš pereinant prie konkrečių nurodymų, galinčių padėti įvykdyti minėtą sumanymą, būtina išdėstyti ir paaiškinti motyvus, kurie jus kuo tvirčiau galėtų įtikinti, kad [biblioteka] pasitarnaus jūsų sėkmei ir kad jūs jokiū būdu negalite ja nesirūpinti. Kad pernelyg toli nenuklystumė nuo minėto sumanymo prigimties, pasąmonė mums šnibžda, kad tai yra girtinas, garbingas ir ištis drąsos vertas dalykas, kuris dvelkia ne kuo kitu, o vien tik nemirtingumu ir gali iškelti iš užmaršties, išsaugoti ir atgaivinti, nelyginant dar vieni Pompejai¹¹, visus, kiek įmanoma, savo atvaizdus, aišku, ne žemiškus kūnus, o sielas visų kilnių žmonių, negailėjusių nei savo laiko, nei nemigo naktų, kad mus paliktų kur kas gyvesnius, palytėtus to, kas juose pačiuose buvo visų nuostabiausia.

Beje, jei prisiminsime Plinijaus Jaunesniojo¹², buvusio tikrai ne tarp tų romėnų, kuriuos galėtume pavadinti mažiausiai ambicingais, patyrimą, pajusime, lyg jis pats asmeniškai drąsintų mus puikiais savo penktosios laiško knygos žodžiais: *prie pačių nuostabiausių dalykų visų pirma aš priskirčiau tai, kad nebereikia jaudintis tiems,*

¹¹ Pompeii – miestas, netoli Neapolio, įkurtas VII a. pr. Kr., nuo 89 m. priklausęs romėnams (apie 20 000 gyventojų), 79 m. sunaikintas Vezuvijaus išsiveržimo.

¹² Gaius Plinijus Caccilius Secundus (62–apie 113 po Kr.) – Romos visuomenės veikėjas, oratorius ir literatas. Apie 100 m. po Kr. buvo konsulas, vėliau – imperatoriaus vietininkas Bitinijos provincijoje, paliko dešimt laiško knygų *Epistolae*, atskleidžiančių to meto visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą.

kuriems priklauso amžinybė (5 laiškas). Reikėtų pridėti dar ir tai, kad šie įdomūs, nekasdieniai ir daugeliui nesvetimi ieškojimai gali gana lengvai pastūmėti atsigręžti į bet kurią iš tų pranašiskų vertybių, apie kurias kalba Cardanas¹³ skyriuje *Apie išskirtinės galios ženklus*, bet kaip tik dėl to, kad jie tokie nepaprasti, reikalaujantys didelių pastangų ir išlaidų, negalima leisti, kad bet kas kiekviena dingstimi pataikūniškais žodžiais, lyg susižavėjęs liaupsintų tą, kuris išties tuo užsiima. *Įvertinimas ir tam tikra nuomonė*, sako tas pats autorius, *iš žmonėms būdingų dalykų yra viršiausi* (3 sk.). Ir iš tiesų, jeigu mes nematome nieko keista tame, ką Demetrijas¹⁴, lyg apie kokį nepaprastą ir didžiai iškilmingą dalyką, pasakoja apie savo karo įrenginius, masyvias, kone milžiniškas mašinas; Aleksandras Didysis¹⁵ – apie savo karo lauko stovyklą; Egipto valdovai¹⁶ – apie savo piramides; arba netgi tas pats Saliamonas¹⁷ – apie savo šventyklą ir visus kitus panašius dalykus; arba kaip Tiberijus¹⁸ išties labai teisingai apibūdinamas Tacito¹⁹ raštuose: *Kai kurie iš mirtingųjų mano, kad pasitariamai skirti tam, kad vadai patys galėtų susitikti, o iš tiesų vadų prigimtis yra skirtinga, nes jie viską daro vardan šlovės*, tai kaipgi turėtume vertinti tuos, kurie niekada jokioje situacijoje nėra ėmęsi jokių didelių ir dažniausiai nenaudingų išradimų, aiškiai žinodami ir tvirtai laikydamiesi nuomonės, kad niekada nebuvo jokio garbingesnio ir veiksmingesnio būdo, galinčio padėti įgyti didesnės šlovės tarp žmonių, kaip įrengti gražias, nepaprastas bibliotekas, kad po to būtų galima jas kaip auką atiduoti naudotis visuomenei?

Taip pat tiesa, jog šis sumanymas niekada nėra apgavęs ar nuvylęs tų, kurie jau buvo gerai išmokę [biblioteką] tvarkyti, ir kad ji visada buvo laikoma tokios svarbos reiškiniu, jog savo būsimos sėkmės vardan ją kūrė pavieniai asmenys, tokie kaip

¹³ Gerolamo Cardan (1501–1576) – italų filosofas, medicinas, astronomas, astrologas fizikas ir išradėjas. Dėstė įvairiuose Italijos universitetuose. Cituojamas jo veikalas *De utilitate ex adversis capienda* (1561).

¹⁴ Demetrios Poliorketes (336–283 pr. Kr.) – žymus karvedys, Vienaakio Antigono sūnus, valdė Makedoniją nuo 294 m., karo žygiuose Azijoje ir Graikijoje naudojo sudėtingus apgulos mechanizmus.

¹⁵ Alexandros Makedonikos (356–323 pr. Kr.) – Makedonijos karalius, Filipo II ir Olimpijos sūnus, išgarsėjęs karo žygiais Ilirijoje, Trakijoje, Persijoje, Egipte. Nilo žiotyse įkūręs prekybos ir kultūros centrą – Aleksandriją.

¹⁶ Garsios Cheopsų dinastijos (III tūkstantmetis pr. Kr) piramidės.

¹⁷ Saliamonas – karaliaus Dovydo sūnus, valdęs 970–931 pr. Kr., garsėjęs išmintimi. Jam priskiriamos trys kanoninės *Biblijos* knygos.

¹⁸ Iulius Tiberius Cezar (42 pr. Kr.–37 po Kr.) – Romos imperatorius, užkariavęs šiaurinę Germanijos dalį, sickęs įtvirtinti vienvaldystę.

¹⁹ Publius Cornelius Tacitus (apie 55–120) – romėnų istorikas, kūrinyje *Annales* nepalankiai atsiliepiąs apie Tiberijaus charakterį ir valdymą.

Richardas de Bury²⁰, Bessarione'as²¹, Vincentas Pinellis²², Sirletto²³, jūsų šviesaus atminimo senelis Ponas Henry de Mesmes²⁴, taip pat anglų ševaljė Bodley²⁵, ponas Prezidentas de Thou²⁶, ir dar visa gausybė kitų, bet netgi pačių didžiausių siekių turintys vyrai visada norėjo jai [bibliotekai] pasiaukoti, kad apvainikuotų ir tobulai užbaigtų visas kitas kilnias savo veiklos sritis, kadangi laikė ją tarsi svarbiausia, skliautais užbaigiančia plyta, visam pastatui suteikiančia šviesos ir grožio.

Ir nors nebenoriu vardyti dar daugiau įrodymų ar ženklų be to, kas jau pasakyta, akivaizdu, jog didžiausi Egipto²⁷ ir Pergamo²⁸ valdovai, tokie kaip Kserksas²⁹, Au-

²⁰ Richard de Bury sir de Aungerville (1287–1345) – vienuolis benediktinas, Daremo (Durham) vyskupas, bibliofilas ir literatas, buvo Anglijos karaliaus Eduardo II sūnaus Vindzoro princo Eduardo auklėtojas, vykdė diplomatinės misijas Prancūzijoje, Vokietijoje, Olandijoje ir Škotijoje, turėjo sukaupęs didelę asmeninę biblioteką, parašė *Philobiblon*, plitusį nuorašais, išleistą Kelne 1473 m.

²¹ Giovanni Bessarione (apie 1402–1472) – italų cruditas bazilijonas, vertėjas, literatas ir diplomatas, buvo popiežiaus Leono XI pasiuntinys Prancūzijoje, kardinolas (1439 m), Siponto arkivyskupas, nuo 1468 m. vadovavo Venecijos respublikai, turėjo puikų asmeninį knygų rinkinį (vien rankraščiai graikų k. įkainavo 30 000 eku), jį perdavė Venecijos senatui, vėliau jis atiteko šv. Morkaus vienuolyno bibliotekai.

²² Giovanni Vincenzo Pinelli (1535–1601) – italų bibliofilas, eruditas. Studijavo matematiką, mediciną, teisę, filosofiją, literatūrą, muziką, senąsias ir naujas kalbas. Neapolyje įkūrė botanikos sodą, kuriame augo retų augalų, Paduvoje – biblioteką (apie 1558 m.), turėjo meno kūrinių, medicinos instrumentų, archeologinių radinių kolekcijas, globojo aktorius ir literatus.

²³ Guglielmo Sirletto (1514–1585) – italų kardinolas, filologas eruditas. Studijavo Neapolyje, buvo popiežiaus Marcelo II (Erenio Cervini) auklėtojas. Nuo 1548 m. Vatikano bibliotekoje sudarinėjo graikiškų rankraščių indeksus ir kodeksus, redagavo čia rengiamus leidinius, tikslino kalendorių, 1557 m. tapo apaštališkuoju protonotariumi, 1570 m. Vatikano bibliotekos prefektu. Turėjo sukaupęs didelį asmeninį knygų rinkinį, po mirties už 14 000 dukatų nupirktą kardinolo Colonna.

²⁴ Henry de Mesmes (1532–1596) – prancūzų teisininkas, diplomatas, valstybės veikėjas. Buvo Prancūzijos aukščiausios tarybos narys, 1556 m. Henriko II paskirtas Prancūzijai pavalžios Senos respublikos teisingumo ir karo reikalų ministru, vėliau – Navaros karalystės kancleriu.

²⁵ Thomas Bodley (1544–1612) – anglų diplomatas, bibliofilas. Buvo karalienės Elžbietos pasiuntinys Vokietijoje ir Olandijoje, vėliau susidomėjo mokslais ir menais, turėjo 80 000 tomų asmeninę biblioteką, 1597 m. ją padovanojo Oksfordo universitetui, skirdamas lėšų ir bibliotekinių atlyginimų.

²⁶ Jacques Auguste de Thou (1553–1617) – prancūzų istoriografas, diplomatas, bibliotekininkas ir bibliofilas. Studijavo Italijoje, geriausiuose Prancūzijos universitetuose. Buvo karaliaus Henriko II advokatas, nuo 1588 m. valstybės tarėjas, Paryžiaus Parlamento pirmininkas, karaliaus Henriko IV bibliotekininkas. Po mirties jo pareigas ir vadovavimą karališkajai bibliotekai perėmė jo vyriausias sūnus François Auguste de Thou (apie 1607–1642).

²⁷ Kalbama ne apie seniausias Cheopsų dinastijos (III tūkstantmetis pr. Kr.), Amenofa III ir Amenofa IV (XV–XIV a. pr. Kr.), Ramzio II (XIII a. pr. Kr.) bibliotekas, bet apie toliau vardijamų monarchų knygų rinkinius.

²⁸ Pargamas – Misijos krašto miestas; 716 m. sugriautas arabų, atstatytas bizantiečių. Iš jo valdovų bene reikšmingiausias Eumenas II, įsteigęs čia apie 200 000 ritinių biblioteką.

²⁹ Xerxes (85–465 pr. Kr.) – Persijos karalius, Darėjaus sūnus, nesėkmingai kovojęs prieš graikus, nužudytas sąmokslininkų.

gustas³⁰, Lukulas³¹, Karolis Didysis³², Alfonsas iš Aragono³³, Motiejus Korvinas³⁴, taip pat ir karalius Pranciškus I³⁵, kuris iš visų kitų buvo pats subtiliausias ir aistringiausias (tarp kone nesuskaičiuojamos daugybės kitų apsukrumu ir puikia strategija šioje srityje garsėjusių monarchų), buvo surinkę didžiulį skaičių knygų ir nurodę pastatyti išties įdomias ir puikiai įrengtas bibliotekas: ir visai ne dėl to, kad jie būtų stokoję kitų dalykų, gebančių suteikti jiems šlovę ir gerą vardą, nes tikrai buvo patyrę pakankamai savo didžiųjų ir žymių pergalių triumfų, bet dėl to, kad neneigė, jog tokie žmonės, *kurių sielas ir protus viena tik šlovė degina*, neturėtų ignoruoti nė vieno iš tų dalykų, kurie gali lengvai iškelti į pačias aukščiausias, sunkiai pasiekiamas šlovės ir pripažinimo aukštumas.

Negana to, jei kas nors paklaustų Senekos³⁶, kokių stipriausių ir galingiausių genijų³⁷, paleistų į pasaulį, atrodytų, vien tam, kad kurtų stebuklus, veiksmų reikia griebtis, jis neklysdamas atsakytų, kad *nė vieno didžios prigimties vyro nedžiugina niekingi ir purvini dalykai, bet įkvepia ir patraukia didžiųjų darbų pavyzdys* (35 laiškas). Štai kodėl, Pone, man atrodo visai suprantama, kad vien dėl to, jog jau esate pasižymėjęs ir pranokstate kitus anksčiau minėtose srityse, neleisite sau lyg vidutinybei snausti supamam gražių ir girtinų daiktų, ir kadangi jums tikrai nėra būdingas joks žemas ir niekingas dalykas, tai tikrai pranoksite visus kitus savo garbe ir šlovingu vardu, turėdamas pačią tobuliausią, puikiausiai įrengtą ir geriausiai tvarkomą iš visų savo laikmečio bibliotekų.

³⁰ Gaius Octavius Augustus (63 pr. Kr.–14 po Kr.) – Romos imperatorius, sickęs atgaivinti tradicines romėnų vertybes, sustiprinti romėnų autoritetą valstybės pakraščiuose. Pastatė Romoje bibliotekų, subūrė čia menininkus ir mokslininkus.

³¹ Lucius Licinius Lucullus (apie 117–56 pr. Kr.) – Kilikijos ir Azijos prokonsulas, vienas turtingiausių to meto žmonių. Garsėjo subtiliu skoniu, turėjo didelę biblioteką, meno dirbinių kolekciją.

³² Charles I, (Charle-Magne, 742–814) – Frankų karalius, karūnuotas 771 m., popiežiaus Leono II 800 m. paskelbtas Rytų imperatoriumi. Išleido teisės veikalą *Capitulaires*, reformavo valstybės teisės sistemą, valstybines institucijas, globojo raštiją, menus, įsteigė mokyklų. Šis kultūrinis atgimimas pavadintas Karolingų renesansu.

³³ Alphonsus V (Magnanimus, 1416–1458) – Aragono ir Sicilijos karalius, pasižymėjęs puikiu išsilavinimu, išmintimi, kilnumu ir geranoriškumu, pelnęs epochos herojaus titulą. Jo rūmai buvo visų žymiausių to meto mokslininkų susitikimų vieta.

³⁴ Mathias Corvin (1440–1490) – Vengrijos karalius (nuo 1458 m.), žymus karvedys, valstybės teisinės sistemos kūrėjas, literatūros ir mokslo globėjas. Įkūrė Budapešto (Bude) universitetą, turėjo vieną didžiausių Europoje rankraščių kolekciją. Ji buvo išblaškyta po turkų invazijos.

³⁵ François I (1494–1547) – Prancūzijos karalius, karūnuotas 1515 m. Savo sprendimais paskartino Prancūzijos pramonės ir ūkio raidą, sustiprino valstybės galias ir karaliaus autoritetą, globojo mokslą, meną, įkūrė Paryžiaus kolegiją ir *l'Imprimerie nationale*.

³⁶ Lucius Annacus Seneca (apie 4 pr. Kr.–65 po Kr.) – romėnų rašytojas, filosofas, auklėjęs būsimąjį imperatorių Neroną. Cituojami jo laišakai Lucilijui.

³⁷ Genius – romėnų dievybė, garbinta šeimos kaip vyrų vaisingumo galių globėja.

Galiausiai, jeigu netgi tokių motyvų nepakaktų paskatinti jus imtis šito sumanymo, aš esu įsitikinęs, kad mažų mažiausia net ir jūsų paties asmeninis pasitenkinimas yra tikrai pakankamas ir pajėgus paskatinti jus tam pasiryžti, kadangi jei ir įmanoma šiame pasaulyje turėti kokią nors visiškai nepriklausomą gėrį, kokią nors absoliučiai tobulą laimę, aš išties manau, kad nesurastum nė vieno, trokštančio ko nors daugiau už vaisingą ir malonų pokalbį ar bendravimą, kokią tik išsilavinęs žmogus gali patirti tokioje bibliotekoje, ir kad nėra nieko įdomesnio, kaip turėti knygų rinkinį, kadangi jos *ne vien tik puotų puošmena, bet ir tobulėjimo instrumentas* (1 sk., 9)³⁸. Mat knyga visai pagrįstai gali būti pavadinta pačia bendriausia priemone arba visuotiniu žmonių įpročiu, kadangi viską žino, viską mato, nieko neneigia, vienu žodžiu, ji valdo tokios rūšies pasitenkinimą, kurį galima tvarkyti remiantis vien savo fantazija, naudotis juo bet kada, kai to nori, palikti vos užsigėidus, skirti tam tiek pinigų, kiek atrodo tinkama, ir kartu be jokių prieštaravimų, be triūso ir be jokio vargo pamatyti ir sužinoti didžiausias smulkmenas viso,

*Kas yra, buvo ar gali būti žemėje, jūrose
ir pačiose slapčiausiose dangaus aukštybėse.*

Taigi kaip visų šitų ir dar daugelio kitų minčių išvadą norėčiau pasakyti kai ką, kas turėtų būti jums gana lengvai pastebima iš to, kas jau aptarta, tai yra kad visai neketinu raginti jus dėl jų [knygų] pasiryžti nepaprastoms ar neprotingo dydžio išlaidoms, mat aš visiškai nepritariu nuomonei tų, kurie mano, kad auksas ir sidabras yra svarbiausios bibliotekos kraujagyslės (mat jie vertina knygas tik tiek, kiek už jas sumokėjo), nei tiems, kurie yra įsitikinę, kad joks daiktas negali būti tikrai geras, jei jis nėra labai brangus. Bet reikia pažymėti, kad aš lygiai taip pat neketinu jūsų įtikinėti, jog didelį rinkinį knygų galima sukaupti neišleidžiant nė vieno skatiko, ar slėpti nepaprastai taiklų, ne tik šiai, bet ir daugeliui kitų situacijų tinkantį Plauto³⁹ posakį apie tai, kad *Būtina yra, jog tas, kas trokšta prabangos, pirmiausia taptų turtingas*, bet norėčiau šituo kaip tiktai dabar plėtojamu pokalbiu suteikti galimybę jums pamatyti, kad yra begalinė daugybė kitokių priemonių, kuriomis galima pasinaudoti, kad kur kas lengviau ir su kuo mažesniais nuostoliais priartėtumėte, o galų gale ir pasiektumėte tikslą, kurį jau esu jums nurodęs.

³⁸ Cituojamas Senekos veikalas *De Tranquillitate*.

³⁹ Titus Maccius Plautus (apie 254–184 pr. Kr.) – romėnų komediografas, parašęs originalių dramų ir perdirbinių.

2 skyrius. Koku būdu ištirti ir sužinoti, kaip kurti biblioteką

Taigi, be viso to, Pone, aš manau, kad nieko nėra naudingesnio ir svarbesnio, kaip prieš imantis vykdyti šį sumanymą, gerai išsiaiškinti tvarką ir principus, kurių reikėtų stropiai laikytis siekiant norimo tikslo. O tai mes galime padaryti dviem gana lengvais ir patikimais būdais: pirmas iš jų – pasinaudoti pasiūlymais ir nurodymais tų, kurie juos gali mums duoti, tartis ir dėtis širdin kiekvieną gyvą žodį, jei tiktai kas nors gali jį ištarti: ar tai būtų išmintingi ir dažnai faktus teisingai vertiną literatai, kaip tik dėl to gebą tinkamai apsvarstyti, analizuoti ir pagrįsti visus dalykus, arba dėl to, kad jie išitraukę į tokią pat veiklą, kurioje yra vertinami labiau dėl jiems būdingo požiūrio ir gero vardo, bei gali daugiau pasiekti dėl kitiems nebūdingo didesnio sumanumo, apdairumo ir nuomonės pagrįstumo, tokie šiandien yra ponai Fontenay⁴⁰, Halé⁴¹, Dupuis⁴², Ribier⁴³, des Cordes'ai⁴⁴ ir Moreau⁴⁵, ir jų asmeninis pavyzdys turėtų rodyti kelią. Nes, pagal Plinijaus Jaunesniojo⁴⁶ posakį, *Kvaila būtų pirmiausiai nepasiūlyti sau pačių geriausių dalykų* (5 sk., 1 laiškas).

Na, o jeigu bandytume kalbėti apie tuos, kurie yra iš jūsų aplinkos, tai jų gausa, jų pomėgių ir pasiekimų įvairovė visada galės pasiūlyti jums kokią nors naują kryptį ir šviesą, kuri, matyt, tikrai neliks nenaudinga jūsų bibliotekos pažangai ir vystymui, ieškant gerų knygų ar to, ką įdomaus galima rasti pas kiekvieną iš jų. Antras dalykas yra ieškoti ir išmintingai rinkti užuominas nurodymų, kuriuos galima rasti kai kurių stiliaus lengvumu pasižyminčių autorių knygose, šią temą neva palietusių vien dėl manieringumo, tokie, pavyzdžiui, būtų Bautista'os Cardona'os⁴⁷ patarimai, Richardo

⁴⁰ Nėra visiškai aišku, apie kuriuos iš de Fontenay didikų kalbama. Gal apie valstybės veikėją Germainą Bourdeau de Fontenay (m. 1680) ar kurį kitą bibliofilą iš Fontenės grafystės (Fontenay le Comte).

⁴¹ Matthew sir Halé (1609–1676) – anglų teisininkas, valstybės veikėjas, bibliofilas. Studijavo Oksforde. Domėjosi įvairiais mokslais ir menais. Išleido *Tractatus de successionibus apud Anglos* (1700) ir kt.

⁴² Jacques Dupuis (1586–1656) – prancūzų eruditas, bibliotekininkas, istoriografo Pierre'o Dupuis brolis, ilgą laiką buvo prezidento de Thou, vėliau – karaliaus bibliotekininku. Su broliu parengė katalogą *Catalogus bibliothecae Thuanæ* (1679).

⁴³ Galbūt tai Guillaume de Ribier (XVII a.) – prancūzų bibliofilas ir literatas, gyvenęs de Blois, savo knygas žymėjęs auksintais inicialais. Jo kolekciją paveldėjo vietos jėzuitai, o po revoliucijos ji atiteko miesto visuomenei.

⁴⁴ Žymiausias iš jų – Jean de Cordes (Cordesius, 1570–1642) – prancūzų eruditas, vertėjas ir literatas. Turėjo vieną turtingiausių to laikmečio bibliotekų. Ji buvo nupirktą kardinolo Mazarini'o ir tapo karališkąja.

⁴⁵ René Moreau (1600–1656) – prancūzų eruditas, medicinas, literatas, bibliofilas, padaręs didelės įtakos autoriaus pažiūroms ir pasirinktai veiklai. Parašė *Guglielmi de Boillou vita* (1635), *De laryngotomia* (1646), *Défense de la faculté de médecine de Paris* (1641) ir kt.

⁴⁶ Žr. 12 nuorodą.

⁴⁷ Žr. 5 nuorodą.

de Bury *Philobiblon*⁴⁸, Vincenzo Pinellio⁴⁹ gyvenimas, Possevino knyga *Apie gabumų ugdymą*⁵⁰, arba tai, kas apie bibliotekas yra parašyta Lipsijaus⁵¹, taip pat visi patys įvairiausi sąvadai, indeksai ir katalogai, o jei kas nors nori laikytis Cardano patarimų ir nurodymų, turėtų vadovautis didžiausių ir garsiausių kada nors veikusių bibliotekų patirtimi, mat pagal jį iš visų dalykų tam tikru momentu labiausiai verta pasitikėti tuo, kas ištvėrė sunkiausių išbandymus (De utilitate..., 3 sk.). Būtent dėl to negalima bodėtis ar atsisakyti galimybės perrašyti ne tik didelių ir garsių, bet visų prieinamų bibliotekų katalogus, kad ir kokios jos būtų: senos ar naujos, viešos ar privačios, mūsiškiams ar svetimšaliams priklausytų, taip pat studijų ir kabinetų, kurie būdami nežinomi ir nelankomi, dažnai apleisti ir tušti snaudžia amžinoje tyloje.

Bet išties visa tai neturėtų atrodyti nei keista, nei labai nauja, jei turėsime omenyje keturias ar penkias pagrindines sąlygas, kurios gali padėti dar šiek tiek patobulinti pasiūlymą: pirmoji būtų, kad negalėtume padaryti nieko sekdami kitomis bibliotekomis, jeigu nebūtume su jomis susipažinę iš katalogų, kuriuose yra suregistruota visa, kas jose sukaupta; antra, todėl, kad tokiu būdu galima daug daugiau sužinoti apie knygas, apie jų spausdinimo vietą, laiką ir formą; trečia, kadangi kilniai ir geros prigimties sielai būdingas troškimas ir siekis tapti panašia lyg ir į kokį kamuolį viso to, ką atskiromis dalimis galima pastebėti kituose, kad tai, dėl ko palaimintieji tampa dieviški, čia sumišai sruventų; ketvirta, kadangi tokiu būdu galima suteikti malonumą ir paslaugą draugui tuo atveju, jei jis niekur negali rasti kokios nors jam būtinos knygos, nes galėtume jam nurodyti ir gana tiksliai paaiškinti, kur tikrai galima aptikti keletą jos egzempliorių, kadangi tai visai paprasta padaryti naudojantis katalogais; o galiausiai dar ir dėl to, kad vien tik savo jėgomis negalime išstudijuoti ir ištirti tokio didelio mums reikalingų knygų skaičiaus, taigi dėl to yra išties pravartu pasitikėti labiau patyrusių ir daugiau šioje srityje išmanančių nuomone jas renkantis jau minėtu būdu. Mat jeigu kokios nors knygos vieną kartą jau buvo surinktos ar nupirktos ir vieno, ir antro asmens, akivaizdu, kad jos tikrai yra to vertos, nors tai lemiančios priežastys mums gali likti nežinomos. Išties gana tvirtai įsitikinęs aš galėčiau pasakyti, kad po to, kai jau prabėgo du ar trys metai nuo tos dienos, kai aš pas knygininkus turėjau garbės susipažinti su Ponu F.⁵², tikrai dažnai matau jį perkant tokias senas ir

⁴⁸ Leidimas lietuvių kalba: Richard de Bury *Philobiblon, arba apie meilę knygoms* / Vertėja Irena Jackevičienė. Vilnius, 2001.

⁴⁹ Gian Vincenzo Pinelli (1535–1601) – italų eruditas ir bibliofilas, studijavo Paduvos universitete lotynų, graikų, hebrajų kalbas, bendravo su žymiausiais to meto literatais. Buvo įkūręs muziejų ir mokslinę biblioteką. 1601 m. ją paveldėjo kardinolas F. Borromeo.

⁵⁰ Antonio Possevino (1533–1611) – žymus italų humanistas jėzuistas, literatas ir diplomatas. Skleidė katalikybę Pietų Prancūzijoje, Švedijoje. Rūpinosi karalienės Kristinos biblioteka, nuo 1581 m. – popiežiaus pasiuntinys Lenkijoje, Lietuvoje ir Rusijoje. Nurodomas jo veikalas *De cultura ingeniorum*.

⁵¹ Žr. 7 nuorodą.

⁵² Galbūt su Ponu F[ontenay].

taip prastai įrištas bei išspausdintas knygas, kad jos mane priverčia šypsotis ir stebėtis vienu metu, be to, dar privalau prisipažinti, kad motyvai ir priežastys, dėl kurių jis jas perka, visi jo argumentai ir vertinimai man atrodo tokie svarbūs, kad niekada nesilioviau manyti, kad jis tikrai labai patyręs ir išmano visa, kas susiję su knygomis, mat kalba su didesniu išmanymu ir nuomone žmogaus, mačiusio ne vien Prancūziją, bet ir visą kitą pasaulį.

3 skyrius. *Kokią kiekį knygų čia reikėtų sukaupti*

Kai pirmoji problema jau yra pagaliau išaiškinta ir aptarta, toji, kuri turėtų eiti ir būti įvertinta tuoj po jos, mus įpareigoja ištirti, ar verta kaupti labai didelį kiekį knygų ir stengtis Biblioteką padaryti garsią jei ne kokybe, tai bent jau su niekuo nepalyginamu ir nepaprastu čia saugomų tomų kiekiu. Kadangi mintis, skelbianti, jog knygos yra panašios į teisininkų nurodymus ir nuosprendžius, kurie vertinami *pagal reikšmingumą ir kokybę, o ne skaičių*, yra teisinga, bet yra tikrai viena iš daugelio nuomonių ir priklauso kažkam vienam, šį klausimą dera aptarti dėl to, kad galėtume bent kiek pamokyti menkliau susipažinusių su įvairaus pobūdžio apie tai rašiusių autorių darbais. Ir ištis tikėtina, kad šie puikūs moraliniai Senekos⁵³ patarimai ir nurodymai: *Atrodo, kad knygų tiek, kiek būtų gana, nėra netgi išleista. Apsunkina, ne įkvepia oratorių minia, geriau iš gausybės pateikti tau keletą autorių, o ne – versti klaidžioti po visą gausybę. Kai nepajėgi perskaityti tiek, kiek turi, pakanka turėti tiek, kiek perskaitytum* (2 laiškas, 4 sk.; De traquill., 1 sk., 9), ir dar daugelis kitų panašių, pateiktų penkiose ar šešiose jo veikalų vietose, šios žymios asmenybės autoriteto dėka be jokio vargo gali padėti sustiprinti minėtą nuomonę.

Bet jeigu mes norėtume ją pakreipti taip, kad galėtume išsakyti ir savąją, kaip labiau patikrintą praktika, pakanka tik įsigilinti į skirtumą, egzistuojantį tarp kokio nors žmogaus asmeninės veiklos ir tuščios garbėtroškos kito, siekiančio, kad į jį būtų atkreiptas dėmesys jo bibliotekos dėka, arba tarp to, kuris pasitenkina vien savimi, ir antro, nuolat ieškančio būdų patarnauti kitiems ir atlikti pareigą visuomenei. Be to, visiškai aišku, kad visi anksčiau išsakyti teiginiai subyra, atsitrenkę į nurodymus tų, kurie nori tiesmukiškai, griežtai ir metodiškai pasiekti pažangos šioje srityje, kuria užsiima, arba dar labiau – į panieką tų, kurie kategoriškai prieštarauja mokslininkams ir purkštauja prieš labiau apdovanotus gabumais, kaip tik todėl, kad neižvelgia nieko daugiau, kaip savo sukauptą krūvą knygų, kurią visai kaip kupranugariai (su kuriais juos lyginti buvo įpratęs karalius Alfonsas⁵⁴), šitą didžiulę masę visur nešiojasi su savimi.

⁵³ Žr. 36 nuorodą.

⁵⁴ Žr. 33 nuorodą.

Ir kas gi? Tie, kurie teisėtai buvo pašiepti Senekos, visai pagrįstai yra guodžiami anksčiau minėtais žodžiais, o dar labiau tie žodžiai dvelkia nuoširdumu tada, kai jis sako: *Kodėl man turėtų reikėti nesuskaičiuojamos daugybės knygų ir bibliotekų, jei tas, kuris jas tvarko, per visą savo gyvenimą skaito tik katalogus?* Panašiai kaip ir viena Auzonijaus⁵⁵ epigrama, kur jis žaviai ir paprastai kreipdamasis į Mūzų⁵⁶ gerbėją sako:

*Kadangi manai, jog biblioteka tau yra tavo nupirktos knygos,
tu, Filomūze, gali manyti esąs ir didis gramatikas, o stygas,
kitaras ir visas lyras nupirkęs, rytoj būsi jau ir kitaristas.*

Bet jūs, Pone, kuris esate laikomas žinančiu tiek daug, kad jau neliko beveik nieko, ko jus būtų galima išmokyti, ir kadangi jums būdinga savybė mėgautis visomis malonumų rūšimis, džiaugtis ir visiškai pasinerti į bet kokius naujus dalykus, pavyzdžiui, imti skaityti gerus autorius, kaip tik dėl to jums ypač dera turėti visų garsiausių ir erdviausią biblioteką iš tų, kurios apskritai kada nors yra buvusios, bent jau dėl to, kad kada nors ateityje nebūtų sakoma, jog neva pritrūko tik trupučio rūpesčio, kad paskirtumėte šį kūrinį visuomenei ir sau pačiam, mat visi kiti jūsų gyvenimo poelgiai neleidžia apeiti pačių heroiškesnių didžiausių asmenybių poelgių. Štai kodėl aš visada maniau, kad būtent dėl tos priežasties ir verta rinkti pačias įvairiausias knygas (su keletu išimčių, apie kurias aš pakalbėsiu vėliau), kadangi visuomenės labai kuriamai biblioteka turi būti universali, o ji negali būti tokia, jeigu joje nėra sukomplektuoti pagrindiniai autoriai, rašę apie didelę daugybę atskirų temų, o ypač apie visus menus ir mokslus, jei tik pavyktų tai įvertinti remiantis didžiulių skaičiumi, pateiktu Augelle Polisiano⁵⁷ *Mokslų visovėje*, arba kitu labai tikslu kiek vėliau išleistu katalogu: išties, aš nedarau jokios klaidos tvirtindamas, kad nėra sprendžiama iš daugybės paprastai visur aptinkamų dešimties ar dvylikos mokslo šakų knygų, bet iš kur kas didesnio skaičiaus, kurį čia reikėtų turėti tam, kad galėtume patenkinti skaitytojų, besidominčių visomis likusiomis [šakomis], smalsumą. Kaip tik dėl to manęs nė kiek ir nestebina tai, kad Egipto valdovas⁵⁸ Ptolemajus buvo surinkęs šiam tikslui ne šimtą tūkstančių knygų, kaip norėtų Cedrenas (22 sk.)⁵⁹, ne keturis šimtus tūkstančių, kaip sako

⁵⁵ Decimus Magnus Ausonius (apie 310–395) – gramatikas, oratorius, literatas, dėstė retoriką Bordo (tuom. Budrigala), auklėjo sosto įpėdinius Tryre; buvo imperatoriaus Valentijano sūnaus Gracijano mokytojas. Parašė *Parentales*, panegiriką popiežiui Gracijanui ir kt.

⁵⁶ Mūza – kuri nors iš devynių menų ir mokslų globojusių Dzeuso dukterų.

⁵⁷ Augelle Polisiano (1454–1494) – italų humanistas, rašytojas ir pedagogas. Studijavo Florencijoje graikų, lotynų, hebrajų kalbas, filosofiją. Buvo Laurent'o de Medici globotinis, rūpinosi jo biblioteka, ieškojo ir pirkto jai rankraščius, auklėjo jo sūnus. Išleido *Illustriorum virorum epistolae* (1519) ir kt. Nurodomas jo veikalas *Panepistemon*.

⁵⁸ Matyt, Ptolemajus I Lagidas, valdęs 323–283 pr. Kr. – Egipto valstybės įkūrėjas, padaręs Aleksandriją graikų kultūros centru. Jam valdant įkurta biblioteka, arba Mūsėjas. Nurodoma jame buvus 500 000–600 000 saugojimo vienetų.

⁵⁹ Georgius Cedrenus (XI a. pabaiga) – literatas kompiliatorius. Jo veikalas *Annales sive Historiae ab exordio mundi* (1566) laikomas Teofrasto, Dioklecijano ir kitų autorių kompiliacija.

Seneka (De tranquill. 9 d., 12), ne penkis šimtus tūkstančių, kaip tvirtina Juozapas (Antiq. Jud. 2 d., 6)⁶⁰, bet septynis šimtus tūkstančių, kaip liudija ir vieningo sutarimo pasiekia Aulas Gelijus (paskut. sk.)⁶¹, Amijanas Marcelinas⁶², Sabelikas⁶³ ir Volateranas⁶⁴. Arba jei Eumenas⁶⁵, Atalo sūnus, turėjęs surinkęs du šimtus tūkstančių, Konstantinas⁶⁶ – dvidešimt šešis tūkstančius, Samonikas⁶⁷, imperatoriaus Gordijano⁶⁸ jaunesniojo auklėtojas, – šešiasdešimt du tūkstančius, Epafroditas, arba kitaip Gramatikas⁶⁹, – trisdešimt tūkstančių⁷⁰, taip pat Richardas de Bury⁷¹, Ponas de Thou⁷², ševaljė Bodley⁷³, išties, jei atliktume kruopštų patikrinimą, tai kiekvieno bibliotekos katalogas tikrai sudarytų nemenką tomą.

⁶⁰ Josephus Flavius (37–apie 100 po Kr.) – žydų tautybės istorikas, valstybės veikėjas. Kovojo su Vespazijanu, parašė apologetinio pobūdžio veikalą *De bello Judaico* ir kt. Cituojama jo ankstyvoji Judėjos istorija *Antiquitatum Judaicarum libri XX*.

⁶¹ Gellius Aulus (apie 130–po 175 po Kr.) – romėnų eruditas, literatas. Cituojamas jo veikalas *Noctes Atticae*.

⁶² Ammianus Marcellinus (apie 330–400 po Kr.) – romėnų istorikas, gimė Antiochijoje, dalyvavo žygiuose į Italiją, Graikiją, Rytus, 96–378 m. įvykius aprašė istoriniame veikalė *Res gestae*. Liko fragmentai.

⁶³ Marcus Antonius Coccius Sabellicus (Sabellio, 1436–1506) – žymus italų istorikas, pranciškonas. Mokėsi Romoje, dėstė Udine (1475), Venecijoje (1484). Už Venecijos istorijos tyrinėjimus 1485 m. jam buvo paskirta 200 sekvinų pensija ir suteiktas šv. Morkaus bibliotekos bibliotekininko titulas. Šias pareigas jis ėjo iki 1505 m. Parašė *Rerum Venetarum historiae* (1487) ir kt.

⁶⁴ Raphael Volateranus (Raffaello Maffei, 1451–1522) – italų humanistas, istorikas ir teologas, gim. Volateroje, studijavo graikų k., filosofiją ir teologiją, įkūrė akademiją Volateros šv. Klaros vienuolyne. Parašė istorinių veikalų.

⁶⁵ Eumenes (?–159 pr. Kr.) – Pergamo karalius, Atalo sūnus, karūnuotas 197 pr. Kr., garsėjo erudicija ir reta politine išmintimi, sustiprino Pergamą. Turėjo didelę biblioteką.

⁶⁶ Flavius Valerius Constantinus I (apie 272–337) – romėnų imperatorius, žymus karvedys; reformavo armiją ir valstybės valdymą, sustiprino valstybės piniginio vieneto vertę, padėjo išplisti ir įsitvirtinti krikščionybę, perkėlė sostinę iš Romos į Konstantinopolį.

⁶⁷ Quintus Serenicus Sammonicus (Serenus, ?–211) – romėnų mokslininkas ir literatas. Jam priskiriama hegzametru parašyta didaktinė poema *De medicina praecepta*. Turėjo puikiai sukomplektuotą 62 000 tomų biblioteką. Teigiama, kad ją paliko sūnui Sammonikui Serenikui jaunesniajam (yra tyrinėtojų, paneigusių jo buvimą), imperatoriaus Gordijano jaunesniojo auklėtoju.

⁶⁸ Marcus Antonius Gordianus (Africanus 159–238) – žymus karvedys, literatas. Jaunystėje parašė poemą *Antoniada*. 222 m. paskirtas Afrikos konsulu, 237 m. – prokonsulu. Gyvenimą baigė savižudybe.

⁶⁹ Mettius Epaphroditus (apie 80 po Kr.–?) – graikų gramatikas. Buvo Egipto prefekto Modesto vergas, pelnęs jo malonę ir laisvę. Garsėjo puikiu išsilavinimu, rašė graikų poezijos komentarus, Romoje turėjo turtingą biblioteką (30 000 tomų). Jo veikalų neišliko, nežinomi net pavadinimai.

⁷⁰ Šių duomenų šaltiniai nurodyti nepakankamai aiškiai. Minimi italų erudito Alexander ab Alexandro (Alessandri Alessandro, 1460–1525) ir Bizantijos autoriaus, parengusio 18 knygų visuotinę istoriją *Chronicon sive annales*, Jono Zonaro (Joannes Zonaras, XII a. antra pusė) veikalai.

⁷¹ Žr. 20 nuorodą.

⁷² Žr. 26 nuorodą.

⁷³ Žr. 25 nuorodą.

Taip pat reikia pripažinti, kad nėra nieko, kas bibliotekoje būtų dar labiau rekomenduotina kaip tai, kad čia kiekvienas rastų, ko ieško, arba, jei pagaliau niekaip negali rasti, to nereikėtų priimti kaip maksimos, kadangi nėra nė vienos knygos, kuri nėra tokia bloga arba taip apšmeižta, kad niekas niekada jos nebūtų ieškojęs; mat, jei prisiminsime, vienas satyras rašęs poetas yra pasakęs: *Tūkstančiai yra žmonių ypatybių ir gausybės daiktų paskirtis daugialypė, bet kiekvienas geidžia ko nors ypatinga, ir negyvena tuo pačiu troškimu*⁷⁴. Skaitytojų taip pat esama trijų rūšių, kurias yra pastebėjęs Horacijus⁷⁵: *Visi gyvūnai turi išties gana skirtingą skonį* (2 sk., 2 laiškas), o bibliotekos galbūt negalima su niekuo geriau palyginti, kaip su Senekos aprašyta *pieva, kur kiekvienas gyvas padaras randa tai, kas jam yra artima, jautis — žolę, vilkas — kiškį, gandras — driežą* (118 laiškas). Taigi visų labiausiai reikia galvoti apie tai, kad kiekvienas žmogus, kuris ieško tam tikros knygos, mano ją esant gera, o taip manydamas ir negalėdamas jos rasti, yra linkęs galvoti, kad ji išties įdomi ir ypač reta, vadinasi, būdu, kai galų gale jam pasiseka ją aptikti kokioje nors bibliotekoje, jis paprasčiausiai nutaria, kad bibliotekininkas ją žinojo lygiai taip pat gerai kaip jis ir nupirko ją dėl tų pačių motyvų, paskatinusių ir jį jos ieškoti, arba net ir pats bibliotekininkas įsigijo ją vos tik išspausdintą dėl tos pačios tik jai būdingos, su niekuo nepalyginamos vertės, taigi pakanka dar vos kelių panašių atvejų, besisiejančių su labai paplitusia banalia nuomone tų, kuriems *daiktų gausybė atstoja jų kokybę* (ten pat), kad būtų atlygintas ir kompensuotas triūsas žmogaus, kuris yra menkai žinomas ir negali pasigirti gaunąs gana naudingų patarimų netgi tuomet, kai naudojasi visais įmanomais savo ištekliais ir pastangomis.

Galų gale, jei kiltų noras susipažinti su skirtingomis epochomis, kraštais ir naujais atradimais, niekas iš blaiviai mąstančių negali klysti manydamas, kad dabar mums nieko nėra paprasčiau, nei turėti tūkstančius knygų, panašiai kaip kad antikos žmonės turėjo šimtus, ir tai būtų tikra gėda ir amžinas priekaištas mums, jeigu mes juos laikytume žemesniais už save dėl tos pačios priežasties, dėl kurios jie su tokiu pranašumu ir lengvumu gali būti iškelti virš mūsų. Na, o pačiai pabaigos pabaigai, dar ir dėl to, kad knygų kokybė gerokai padidina bibliotekos vertę, asmenų, turinčių priemonių ir laisvalaikio ją vis naujai apžiūrėti, atžvilgiu. Be to, galima pasakyti, kad tiek svetimšalių ir atsitiktinių praeivių, tiek daugelio kitų lankytojų, neturinčių nei laiko, nei galimybių smalsiai ir atidžiai vartyti kiekvieną knygą, akyse šlovės ir patikimumo jai suteikia vien temų gausa, kadangi jiems yra gana paprasta greitai įvertinti biblioteką pagal didelę daugybę čia saugomų imponantiškų ir į akis krintančių tomų, nes dėl to susidaro įspūdis, kad čia gali slypėti beribės gėrybės.

⁷⁴ Aulus Flaccus Persius (34–62 po Kr.) – žymus persų rašytojas, sukūręs 6 satyras, išleistas Romoje 1470; pateikta citata iš penktosios satyros.

⁷⁵ Žr. 3 nuorodą.

Tuo pat metu tam, kad nepaliknūtume šios begalinės daugybės visiškai neapibrėžtos ir kad neatimtume iš smalsuolių vilties pasiekti šio gražaus sumanymo tikslo, man atrodo, būtų visai neprošal padaryti taip, kaip elgiasi medikai, nes, skirdami tam tikrą kiekį vaistų, jie atsižvelgia į jų sudėtį, o jei sakytume kitaip – visai nebūtina surinkti visko, kas yra tinkamos būklės ir kokybės, ir visa tai sukaupti bibliotekoje. Kad pradėtume tai išmanyti, būtina imtis daugybės patikrinimų ir kitų apdairumo priemonių, kuriomis tam tikromis aplinkybėmis daug lengviau naudotis tiems, kurie yra sukaupę didelę patirtį dirbdami su knygomis, visus dalykus vertinantiems objektyviai ir be didelių aistrų, tuo metu, kai daug svarstantys ir miegantys ant raštų nori, kad jų būtų kone begalinė daugybė, bet užuot atvirai pripažinę šį faktą, kai kurie iš jų priešinasi daugumos nuomonei ir klimpsta į visišką absurdą.

6 skyrius. *Kokią reikėtų pasirinkti vietą, kad ji būtų tinkama laikyti knygas*

Šis pokalbis apie vietą, kurią reikėtų išrinkti, kad galėtume įrengti ir sudaryti biblioteką, ištis turėtų būti toks pat ilgas, kaip ir visi ankstesni samprotavimai, jei nurodymai, kuriuos galime pateikti, būtų taip pat lengvai įvykdomi, kaip ir tie, kuriuos jau spėjome išdėstyti ankstėliau. Bet kadangi tai skirta kaip tik tiems, kurie nori įkurti ypatingą vietą, kad būtų galima preciziškai laikyti visų architektūros sričiai priklausančių taisyklių ir apribojimų, daugelis privačių asmenų yra priversti įvairiais būdais pertvarkyti savo gyvenamąsias patalpas, kad savo bibliotekas, jei tai įmanoma, įkurtų kuo tinkamesnėje vietoje, taigi atrodytų, kad lyg būtų visai bergždžia dar ką nors rašyti, bet tiesą sakant, aš manau, kad tai ir yra ta vienintelė ypatinga sritis, kur architektai jau nieko negali pridurti prie to, ką yra pasakę Vitruvijus⁷⁶. Vis dėlto, kad nepateiktume šių patarimų nebaigtų ir su spragomis, aš norėčiau trumpai pasakyti savo nuomonę, pagaliau dar ir dėl to, kad kiekvienas galėtų ją pasinaudoti, jei tiktai turėtų tokią galimybę arba jei savo laisva valia nuspręstų, jog ji yra tinkama ir teisinga.

Taigi kiekvienam, kas jau žino situaciją ir statyboms paskirtą sklypą arba dar tik ketina ieškoti tinkamos vietos statyti bibliotekos mūrus, manau, būtų visai neprošal prisiminti, kad *rašantys eiles ieško vienumos ir ramybės*, ir tai mus įpareigoja surasti jai vietą tokioje sklypo dalyje, kuri yra nuošaliausia nuo triukšmo ir kasdienio bruzdesio, ir ne vien tik iš išorinės aplinkos sklindančio, bet ir nuo šeimos bei šeimynykščių, kad būtų kuo toliau nuo gatvės, nuo virtuvės, svetainės ir panašių vietų, kad būtų galima, jei tik įmanoma, įkurdinti ją kelių didelių kiemų ir gražaus sodo apsuptyje,

⁷⁶ Pollio Vitruvius (I a. pr. Kr.) – žymus romėnų inžinierius ir architektas, suprojektavęs Romoje daug statinių, svarbiausias jo veikalas *De architectura* dedikuotas Oktavijui.

kur ji galėtų džiaugtis šviesa, kuo erdviausiais maloniais vaizdais, visiškai tyru oru, neteršiamu nei kokių nors atliekų, nei kitų skysčių, nei dūmų, ir kad visas jai paskirtas pastatas būtų taip gerai prižiūrimas ir tvarkomas, kad bibliotekai netektų patirti jokių galimų sunkumų ar nemalonumų.

Be to, dar ir tam, kad pasiektume pasirinktą tikslą kuo maloniau ir patirdami kuo mažiau vargo, ištis visada pravartu būtų įkurti ją viduriniuose pastato aukštuose pirmiausia, aišku, dėl to, kad žemės drėgmė nesukeltų pelėsių, kurie nepastebimai palietę knygas gali visiškai jas sunaikinti, nes rūsys ir viršutiniai kambariai apsaugo nuo pernelyg didelių oro kitimų, taip pat ir tos [bibliotekos], kurios prisiglaudusios labai žemuose pastatuose, gana greit pajunta liūčių, sniego ir didelių karščių sukeltas problemas. Jeigu viso to negalima jokių kitu būdu kaip nors lengvai išvengti, reikėtų žiūrėti, kad [knygos] būtų pakeltos ant kokių keturių penkių laiptelių, kaip kad aš esu pastebėjęs Milane, šv. Ambraziejaus bibliotekoje, be to, ko gero, panašių dalykų patirtų ir tos, kurios yra įkurtos labai aukštuose pastatuose, mat nukentėtų jų grožis ir išryškėtų visi anksčiau minėti dalykai, tad jei neįmanoma pakeisti vietos, reikėtų bandyti situaciją pagerinti naudojant arba sienų apmušalus, kad sutvirtintume sienas, arba krosnį, o dar geriau – židinį, tačiau būtina, kad jie būtų kūrenami tiktai mediena, nes ji mažiau rūksta, tad šitaip galėtume biblioteką apšildyti ir išdžiovinti tiek žiemą, tiek kitais drėgnesniais metų laikais.

Bet atrodo, kad visi šitie sunkumai nieko neverti palyginti su tuo, jog reikia sergėti, kiek čia patenka šviesos, ir atidžiai ją stebėti ne tik dėl paties knygų rinkinio, bet ir todėl, kad nepaprastai svarbu, jog būtų pakankamai gerai apšviesti net patys tolimiausi bibliotekos kampai, ir dėl skirtingos į ją patenkančių vėjų prigimties, nes tai sukuria visiškai skirtingas sąlygas, kaip ir pačių vėjų savybių arba tų platumų, kur jie susiformuoja. Dėl to aš norėčiau atkreipti jūsų dėmesį į du dalykus: pirma, kad bibliotekos dideli ir mažesni kryžminiai langai (jie tikrai bus įrengti, nes ji turi būti apšviesta iš abiejų pusių) nebūtų suprojektuoti tiesiai vienas priešais kitą, na, nebent tuos, kurie yra skirti tiesiogiai apšviesti stalams, kad niekas neužstotų saulės spindulių ir patalpa visada būtų šviesi.

Antra, kad visos pagrindinės durys visada būtų atgręžtos į rytus tiek dėl šviesos, kad biblioteka galėtų pakankamai jos gauti nuo pat ankstyvo ryto, tiek dėl vėjų, mat tie, kurie pučia iš šitos pusės, paprastai būna šiltesni ir sausesni, ir tokia jų pačių prigimtis sukuria gana švelnią atmosferą, sustiprina pojūčius, sumažina drėgmę, išgrynina dvasį, palaiko mūsų pakilią nuotaiką, išsklaido neigiamas emocijas, na, jei bandytume pasakyti vienu žodžiu, yra labai sveiki ir naudingi, priešingai negu tie, kurie pučia iš vakarų pusės, nes jie yra dar labiau žudantys ir kenksmingi, o labiausiai pavojingi nei visi kiti – pietų vėjai, nes būdami šilti ir drėgni, jie visur sukelia pelėsį, pablogina oro sudėtį, maitina parazitus, veisia visokių rūšių kenkėjus, sukelia ir palaiko įvairias ligas, dėl to mes galime būti priversti [knygas] įsigyti iš naujo. Čia

galime žvilgtelėti į Hipokratą⁷⁷, nes jis panašiai yra aprašęs austrus sakydamas, kad jie *nusilpusios klausos, apsiblausę, sunkiomis galvomis, vangiai atsipalaiduoja*, mat jų galvos nuolat pripildytos tam tikrų garų ir drėgmės, o tai atbukina jų sielas, atpalaiduoja sąnarius, užkemša kraujagysles, susilpnina pojūčius ir gali paversti visiškai suglebusiais, nebesugebančiais užsiimti kone jokia veikla. Štai kodėl, jei į biblioteką nepatenka rytų vėjai, reikia bandyti pasinaudoti tais, kurie pučia iš šiaurės, nes ir jie dėl dažniausiai šaltos ir sausos savo prigimties nesukelia jokios drėgmės ir gana gerai apsaugo knygas bei rankraščius.

7 skyrius. Kokia tvarka labiausiai tiktų laikyti knygas

Septintas klausimas, kuris, man atrodo, turėtų būti visiškai išanalizuotas mano pirmtakų, yra apie bibliotekoje laikomų knygų tvarką ir išdėstymą, kadangi nėra jokios abejonės, kad be to visi ieškojimai būtų tušti, o mūsų pastangos – bevaisės, nes knygos yra padedamos ir laikomos tam tikra tvarka todėl, kad galėtume jomis pasinaudoti tam tikromis dabartinėmis aplinkybėmis. O to dažnai neįmanoma padaryti, jei knygos nėra surikiuotos ir išdėliotos atsižvelgiant į skirtingą jų turinį arba kokiu nors kitu būdu, kad būtų galima jas lengvai paimti ir akimirksniu identifikuoti. Iš pradžių aš paminėjau, kad be tam tikros tvarkos ir išdėstymo tokia daugybė knygų, kokią tik būtų galima sukaupti, net jei ji būtų iš penkiasdešimties tūkstančių tomų, nebūtų verta bibliotekos vardo, lygiai taip kaip ir trisdešimties tūkstančių žmonių susibūrimas nėra vertas armijos vardo, jei jie nebūtų suskirstyti į atskirus padalinius, vadovaujamus paskirtų batalionų vadų ir kapitonų, arba kokia nors didžiulė daugybė akmenų ir statybinių medžiagų, sukrautų rūmams ar namui, jei jie nebūtų sudėti ir sutvirtinti taip, kaip dera, kad pastatytume tobulą ir gerai įrengtą pastatą. Be to, panašų dalyką matome ir tada, kai stebime gamtą, nes čia irgi *niekas nėra sumanyta ir nevyksta be tam tikros tvarkos* (Politica, 8 sk.)⁷⁸, mat prižiūrėti, išlaikyti ir saugoti tokią didelę įvairovę daiktų, kuriais nesinaudodami negalėtume išlaikyti savo pačių kūnų, galima tik tam tikru būdu, lygiai taip pat turėtume galvoti, kad siekiant išsaugoti sielą taip pat yra būtina, kad tam tikros rūšies didesni ir mažesni dalykai, iš kurių ji sudaryta, būtų išdėstyti tokiu būdu, kad bet kada vos panorėjus būtų galima juos vieną nuo kito atskirti ir atidėti visiškai atskirai nuo objektų, priklausančių fantazijai, be jokio skausmo, vargo ar susipainiojimo. Vis dėlto tuo atveju, kai kalbame apie knygas,

⁷⁷ Hippocrates (apie 460–apie 377 pr. Kr.) – žymus graikų medicinas, gimęs Koso saloje, sukūręs savitą gydymo sistemą.

⁷⁸ Aristoteles (384–322 pr. Kr.) – žymus graikų filosofas ir pedagogas, scholastikos pradininkas.

tikrai visiškai nedera išdėstyti jų pagal šimto lentynų planą, pasiūlytą La Croixo iš Maino jo veikalo *Prancūzų biblioteka*⁷⁹ pabaigoje, arba pagal įnorus, Jules'o Camillio išdėstytus kartu su teatro idėja⁸⁰, o dar kur kas mažiau, jei kas nors norėtų laikytis trigubo suskirstymo, kurį Jeanas Mabunė'as⁸¹ perteikia psalmių giedotojo žodžiais: *Drausmės, gėrio ir pažinimo mokyk mane, kad visas knygas į tris svarbiausias klases arba skyrius galėtume surikiuoti, į moralės, mokslų ir dvasinę.*

Kadangi panašiai kaip kad per daug spaudžiamas ungurys gali ištrūkti ir pabėgti, taip ir dirbtinė atmintis iškreipia ir sugadina natūralią ir kadangi jos dažnai pritrūksta, kad pasiektume daugelio sumanymų tikslą, ir to negalime priskirti aplinkybėms ar išankstinėms nuostatoms, taip pat yra aišku, kad sielai bus be galo sunku surasti jėgų susitvarkyti ir įprasti prie tokios tvarkos, kurios, atrodytų, vienintelis tikslas – vien varginti ir amžinai kankinti atmintį tuščio smulkmeniškumo ir chimeriško subtilumo dūriais taip stipriai, kad neįmanoma jokių būdu nuraminti, tai patvirtina žodžius, pasakytus Cicerono⁸²: *geriausia yra tokia tvarka, kuri suteikia aiškumo atminčiai* (De orat. 2). Štai kodėl nepateikdamas jokio tokios tvarkos, kurios neįmanoma laikytis, vertinimo, kaip bet koks autorius, netroškantis nieko kito, kaip būti išgirstas, drįstu pasakyti, kad manau, jog geriausia visada yra ta, kuri paprasčiausia, menkiausiai paremta intriga, natūraliausia, įprasta ir sudaryta iš teologijos, medicinos, teisės, istorijos, filosofijos, matematikos, humanitarinių dalykų ir kitų mokslų skyrių, kuriuos dar reikia išskirstyti į smulkesnes grupes, laikantis atskirų šių mokslų dalių; kad šito pasiektume, jos privalo būti bent šiek tiek žinomos tam, kuris tarnauja šioje bibliotekoje, štai, pavyzdžiui, teologijos skyriuje turėtų būti sudėtos visos *Biblijos*, pirmiausia išrikiuotos pagal leidimo kalbas, po to turėtų būti *Visuotiniai susirinkimai, Sinodai, Nutarimai, Kanonai* ir visa kita, kas yra iš *Bažnyčios įstatų*, kadangi tai pagal autoritetą yra mums lyg ir antroje vietoje, pagaliau – *Bažnyčios tėvai* graikų ir lotynų kalbomis, o po jų jau galima įterpti ir komentatorius, scholastikus, daktarus, istorikus, o pačiame gale – eretikus. Filosofijoje reikėtų pradėti nuo paties seniausio Trismegisto⁸³, tęsti

⁷⁹ Jean La Croix de la Maine (François Grude, sieur de, lot. Crucimanius, 1552–1692) – prancūzų bibliografas, žiauriai nužudytas religinių fanatikų. Gyvenimą skyrė bibliografiniams tyrimams, siekė sudaryti visų prancūzų kalba išleistų knygų katalogą *Bibliothèque*. Darbas liko nebaigtas, bet vertinamas dėl mokslinio tikslumo.

⁸⁰ Jules Camillo (Delminio, 1479–1550) – italų literatas, pedagogas ir bibliografas. Dėstė logiką Bolonėje. Išliko jo veikalų apie teatrą, iškalbą ir literatūrą. Prancūzijos karaliui Pranciškui I padovanojo žymiausių mokslo ir grožinės literatūros veikalų katalogą (kaip baldą, sudarytą iš daugybės stalčių). Už tai buvo apdovanotas 15 000 dukatų premija išradimui patobulinti.

⁸¹ Jean Mabunė (XVI–XVII a.) – nežinomas prancūzų (?) literatas.

⁸² Marcus Tullius Cicero (106–43 pr. Kr.) – žymus romėnų oratorius ir visuomenės veikėjas. Būdamas konsulu, atskleidė Katilinos sąmokslą. Parašė kalbų, laiškų ir pan.

⁸³ Hermes Trismegistus (Hermis Triskartdidis) – asmenvardis sudarytas pagal Aleksandrijoe suredaguotą alchemijos, magijos, medicinos ir filosofijos žinių rinkinį *Corpus Hermeticum*, tradiškai priskiriamą vienam asmeniui, laikytam visų filosofų tėvu.

Platonu⁸⁴, Aristotelium⁸⁵, Raimondū Lullu⁸⁶, Ramus⁸⁷ ir užbaigti novatoriais Telesiu⁸⁸, Patriku⁸⁹, Kampanela⁹⁰, Verulamu⁹¹, Gilbertu⁹², Giordanu Brunu⁹³, Gassendi⁹⁴, Bassonu⁹⁵, Gomezijumi⁹⁶, Charpentier⁹⁷, Goriėjumi⁹⁸, kurie yra pagrindiniai tarp tūkstančių kitų, ir taip reikėtų daryti su visomis sritimis, imantis tokių apdairumo priemonių, kurių būtų galima išmintingai laikytis; pirmiausia pabandyti išdėstyti tai, kas labiausiai universalu ir sena, antroje vietoje turėtų būti sudėti vertimai ir komentarai tokia pat tvarka, kaip ir knygos, kurias jie aiškina, trečioje vietoje – atskiri kūriniai, išrikiuoti pagal reikšmę ir svarbą, kad būtų galima nustatyti jų tematiką ir turinį menų ir mokslų visovėje, galiausiai ketvirtas, paskutinis, pageidavimas – panašaus turinio ir tos pačios srities knygas laikyti vienoje vietoje, kad bet kuriuo momentu bibliotekoje,

⁸⁴ Plato (428–347 arba 348 pr. Kr.) – žymus graikų filosofas, Sokrato mokinys ir Aristotelio mokytojas.

⁸⁵ Aristoteles (384–322 pr. Kr.) – graikų filosofas, Platono mokinys, Aleksandro Didžiojo mokytojas ir bičiulis, formaliosios logikos ir moralės mokslo kūrėjas.

⁸⁶ Raymondus Lullus (apie 1232–1287) – katalonų filosofas, alchemikas, astrologas. Vertinamas prieštaringai, vadinamas eretiku, bepročiu, šarlatanu.

⁸⁷ Ramus (Pierre de La Ramée, 1515–1572) – žymus prancūzų filosofas ir gramatikas, aristotelizmo priešininkas.

⁸⁸ Bernardo Telesio (Tellesio, 1509–1588) – italų eruditas ir filosofas. Studijavo Paduvoje matematiką ir filosofiją, gilinosi į peripatetikų idėjas, savo gimtajame mieste (Perrario) įkūrė *Academia Telesiana*. Parašė *De natura rerum iuxta propria principia* (1570), *De mari* (1570), *De colorum generatione* (1570), *De cometis et lacteo circulo* ir kt.

⁸⁹ Patrikas (S. Patricus, 387–493) – krikščionių šventasis, pirmasis Armagh'o arkivyskupas, Airijos globėjas.

⁹⁰ Tommaso Campanella (1568–1639) – žymus italų filosofas, 27 metus kalintas kaip eretikas. Studijavo Neapolyje, Paduvoje, Romoje. Ieškojo jungties tarp aristotelizmo ir krikščioniškosios teologijos.

⁹¹ Francis Bacon de Verulam (1561–1626) – Anglijos kancleris, filosofas, pateikė metodinę mokslų klasifikaciją, sukūrė indukcijos teoriją.

⁹² William Gilbert (1544–1603) – anglų medicas, fizikas ir filosofas, pirmasis atlikęs eksperimentų su elektrostatikos ir magnetizmo reiškiniais, buvo asmeninis karalienės Elžbietos ir karaliaus Jokūbo I gydytojas. Parašė *De magnete magnetisque corporibus et de magno magnete tellure* (1600) ir kt.

⁹³ Giordano Bruno (1548–1600) – italų filosofas, studijavo Paryžiuje, pasisakė prieš scholastiką ir aristotelizmą, kaip eretikas sudegintas Romoje.

⁹⁴ Pierre Gassendi (1592–1655) – prancūzų astronomas, matematikas ir filosofas, domėjosi antikos ir humanizmo autoriais, metafizika, teologija, eksperimentiniais mokslais. Bandė sujungti epikūrizmą ir krikščionybę. Parašė *Exertationes paradoxicae adversus Aristotelem* (1624) ir kt.

⁹⁵ Sébastien Basson (XVI a. pab.–XVII a. pr.) – mažai žinomas pancūzų teologas ir filosofas. Parašė *Philosophiae naturalis adversus Aristotelem libri XII* (1649).

⁹⁶ Gomez-Pereira (XVI a.) – portugalų ar ispanų filosofas, analizavo gamtos filosofijos klausimus. Parašė *Margarita Antoniana* (1554) ir kt.

⁹⁷ Jacques Charpentier (1524–1574) – prancūzų medicas ir filosofas. Buvo asmeninis Prancūzijos karaliaus Karolio X gydytojas, aistringas Aristotelio šalininkas, pasisakė prieš Ramus idėjas. Po mirties tapo nepopuliarus, o jo veikalai pamiršti.

⁹⁸ Gorlaeus (David van Goorle, 1591–1612) – olandų filosofas ir teologas. Dėstė filosofiją Leideno universitete. Rašė gamtos filosofijos klausimais.

daug didesnėje už Ptolemajo⁹⁹, būtų lengva surasti bet kurią trokštamą ir geidžiamą knygą.

Kad to galėtume pasiekti be mažiausio vargo ir patirdami kuo didesnį asmeninį pasitenkinimą, reikia atidžiai stebėti, kad knygos, kurios yra tiek plonos, kad negali būti įrištos po vieną, būtų pridėtos ir įrištos kartu tik su tokiomis, kurios yra kuo artimesnės tematikos, pagaliau net labiau tiktų jas nurodyti įrišti po vieną, negu padaryti visišką sumaištį bibliotekoje įrišant jas su kitomis, taip labai besiskiriančiomis savo turiniu ir tokiomis tolimomis, kad niekam niekada neateitų į galvą ieškoti jų tokioje kaimynystėje. Aš gerai žinau, kad daugelis man galės nurodyti dvi gana dideles kliūtis, kurios neišvengiamai išryškės laikantis bibliotekoje tokios tvarkos. Pirmiausia reikia pripažinti, kad sunku sugebėti tinkamai išskirstyti ir išdėstyti visas knygas į keletą klasių ir pagrindinių mokslo šakų, o be to, sudėtingas ir nuolatinis darbas, t. y. būtinybė nuolatos pertvarkyti biblioteką, kaskart prireikus sutalpinti joje, tarkim, po trisdešimt tomų skirtinguose skyriuose. Bet į pirmąjį priekaištą aš atsakyčiau, kad tikrai nėra jokių knygų, kurių nebūtų galima sugrupuoti kokia nors tvarka, ypač jei jų yra daug, o jeigu jau vieną kartą jas kažkur pastatei, tai pakanka tik trupinėlio pastangų, kad įsimintum, kur jas padėjai; ir netgi blogiausiu atveju nereikia nieko kita, kaip tiktai pasiekti tam tikrą skyrių, kad galėtum surasti jas visas kartu. Na, o jei kalbėtume apie antrąją kliūtį, be jokios abejonės, norint išvengti didelio vargo ir nesuspausti knygų, reikėtų palikti truputį vietos arba lentynų kraštuose, arba ten, kur baigiasi kiekvienas skyrius. Taip pat man atrodo, kad būtų labai gerai surasti šiek tiek vietos sudėti atskirai visas knygas, nupirkta per paskutinius šešis mėnesius, kad būtų galima jas sutvarkyti ir kartu su kitomis išdėstyti tinkamose vietose. Be to, ir joms pačioms būtų daug geriau, nes nuo jų būtų nupurtomos dulkės ir jos būtų paimamos į rankas bent du kartus per metus.

Kaip tik dėl to aš manau, kad šita tvarka, kuri yra praktiškesnė, visada bus vertinama kaip daug gražesnė ir paprastesnė nei ta, kurios laikomasi Šv. Ambraziejaus ir kai kuriose kitose bibliotekose, kur visos knygos yra bet kaip sukraunamos ir abejingai išrikiuojamos tik pagal tomus ir šifrus ir yra surandamos tik naudojantis katalogu, o kiekvienas veikalas yra įrašytas į katalogą pagal autoriaus vardą; deja, užuot vengus pirmiau nurodytų nesklaidumų, šis pavyzdys dar patraukia paskui save daug kitų [bibliotekų]. Nors yra ir tokių, kurias būtų galima nedelsiant pagerinti sudarius patikimą katalogą pagal tam tikras klases ir mokslo kryptis, suskirstytas į dar smulkesnes grupes iki pačių smulkausių skyrių.

⁹⁹ Ptolemajo biblioteka – pradėta kurti Pergamo karalių (žr. 58 nuorodą), į Egiptą perkelta Antonijaus, padovanojusio Kleopatrai 200 000 ritinių. Didžioji jos dalis buvo Musėjuje. Manoma, kad pirmuoju jos bibliotekinku buvo Zenodotas, vėliau – Kalimachas, Eratostenas, Apolonijus, Aristofanas. Klestėjimo laikotarpiu čia buvo sukaupta 500 000–600 000 saugojimo vienetų. 674 m. biblioteka sunaikinta arabų.

Dabar nelieta nieko kita, kaip tiktai pakalbėti apie rankraščius, nes nėra nieko geresnio ar tinkamesnio, jei tiktai nėra jokios būtinybės jų išskirstyti, sudėti juos kokioje nors atskiroje bibliotekos patalpoje ir apriboti jų naudojimą, kadangi būtent jie ir sudaro geriausią, įdomiausią ir vertingiausią jos dalį; be to, reikia pridurti, kad dėl to daugelis lengvai patiki, jog visi kambariai, apie kuriuos paprastai sakoma, kad ten esą saugomi rankraščiai, yra tik fantazijos vaisius, išgalvotas paguosti tiems, kurie jų visiškai neturi. Taigi kaip tik štai tokią vietą mes matome šalia viso likusio šv. Ambraziejaus bibliotekos pastato su čia sukauptais devyniais tūkstančiais rankraščių¹⁰⁰, surinktų pono Giovanni'o Antonio Oggianti'o¹⁰¹ rūpesčiu ir jo nepaprasto uolumo dėka, taip pat ir pono prezidento de Thou bibliotekoje¹⁰² yra panašaus pėdų skaičiaus ir tokios pat paskirties kambarys, į kurį galima įeiti taip pat lengvai, kaip ir į kitus. Štai kodėl, nurodant tvarką, kurios derėtų laikytis, pirmiausia būtina atkreipti dėmesį, kad yra dvi skirtingos rankraščių rūšys. Todėl tuos, kurie yra įrišti masyviais, didelės apimties tomais, būtų galima išrikiuoti panašiai kaip knygas, be abejo, stebint, kad tie, kurie yra labai svarbūs, neleistini ar uždrausti, būtų paguldyti ant viršutinių lentynų (ir tai ištis svarbi sąlyga) be jokio išorinio užrašo, kad jie liktų kaip galima toliau tiek nuo rankų, tiek nuo akių ir kad susipažinti su jais ir paimti juos būtų galima tiktai visiškai paklūstant valiai ir nurodymams tuo aiškiai įpareigoto asmens. Na, o jeigu kažkam tektų dirbti su tokios rūšies rankraščiais, kuriuos sudaro tiktai nedidelės apimties sąsiuviniai arba smulkūs atskiri lapai, juos būtina surinkti į pluoštelius ir paketus pagal temas ir padėti dar aukščiau nei pirmiau minėtuosius, kadangi dėl jų mažumo ir dėl visai menko laiko tarpo, reikalingo jiems perrašyti, bet kurią dieną gali tekti juos paimti arba paskolinti, taigi tai būtų kur kas geriau, negu padėti patalpoje, kur juos bet kas galėtų matyti ir pasiimti, kaip dažnai atsitinka su knygomis, išdėliotomis ant pulpų senosiose bibliotekose.

Tò, bent jau šiuo metu, turėtų visiškai pakakti ir nebėra jokio reikalo toliau plėtoti šios temos, nes priešingai nei tvarka, pastebima visada nuoseklioje ir tiktai į save pačią panašėjančioje gamtoje, bibliotekoje jos laikytis nėra įmanoma tiek dėl knygų išskirtinumo, tiek dėl didžiulės jų įvairovės. Taigi galime manyti, jog vienintelė išeitis, kuri lieka, yra menas, tad kiekvienas panorėjęs gali viską sutvarkyti pasitelkdamas savo paties vaizduotę arba pagal tai, ką remdamasis savo paties protu ir vertinimu jis nuspręs esant labiausiai tinkama, kad neapimtų troškimas žengti kitų pramintu keliu ar vadovautis svetima nuomone.

¹⁰⁰ Kone devyni tūkstančiai rankraščių buvo saugomi Bobbio vienuolyne.

¹⁰¹ Giovanni Antonio Oggianti (XVI a.) – kardinolo Borromeo sekretorius, pagalbininkas ir agentas, ieškojęs jo bibliotekai rankraščių ir leidinių.

¹⁰² Kalbama, matyt, apie prezidento François Auguste de Thou (1607–1642) biblioteką, paveldėtą iš tėvo.

Kai jau visi šie dalykai yra išdėstyti, kad užbaigtume pokalbį, belieka apibrėžti, koks turėtų būti esminis [bibliotekos] tikslas ir pagrindinė pritaikymo sritis, nes jei po tiek pastangų ir išlaidų įsivaizduotume, kad reikia visus šiuos šviesulius paslėpti skrynioje po dangčiu, o tiek šaunių idėjų pasmerkti amžinai vienatvei, tai reikštų, kad blogai suvokiame bibliotekos tikslą, nes ji nė kiek ne mažiau nei gamta *vien pati sau yra nelyginant bergždžias vaisius, jei tokia didelė, tokia nuostabi, taip subtiliai sutvarkyta, tokia spindinti, puiki daugybe, o ne viena kuria rūšimi, yra palikta ir apleista; privalai atminti, kad ji trokšta, jog ja nuolat gėrėtųsi, o ne kartą žvilgtelėtų* (32 sk.)¹⁰³. Štai kodėl su visu mano nuoširdžiausiam atsidavimui Jums prilygstančiu įsitikinimu drįstu pareikšti, kad tuščia bandyti pasinaudoti prieš tai aptartomis priemonėmis arba ryžtis paaugoti nemenką savo pajamų dalį įsigyti knygoms tam, kas netrokšta jos paskirti ir paaugoti visuomenei ar ketina apriboti kokių nors menkesnių, tokį poreikį jaučiančių žmonių teises ja naudotis, mat ištis teisingai yra pasakęs vienas poetas:

*Bergždžia yra paslėpta dorybė, jei ji viešumon neiškyla; kaip nugrimzdęs į sutemas laivas be irklo, kaip tylinti lyra arba neįtemptas lankas*¹⁰⁴ (*De quatuor consulis...*)

Beje, reikia pabrėžti, kad tai buvo viena iš didžiausių vertybių, būdinga daugeliui labiausiai pasiturinčių romėnų arba tiems, kurie buvo labiausiai žmonių mėgstami; paskatinusi įkurti daugelį žinomų bibliotekų ir paskirti jas, leisti naudotis jomis visiems mokslo žmonėms; taigi Petro Viktoro¹⁰⁵ skaičiavimu, Romoje¹⁰⁶ tokių buvo dvidešimt devynios, o jei tikėtume Paladijumi¹⁰⁷, – trisdešimt septynios, ir tai buvo pats tikriausias romėnų didybės, kilnumo ir turtingumo ženklas, tad Pancirolis¹⁰⁸,

¹⁰³ Cituojamas Senekos veikalas *Apie laimingą gyvenimą*.

¹⁰⁴ Claudius Claudianus (IV a. pabaiga–V a. pradžia) – Aleksandrijos poetas, parašęs poemų, proginės poezijos.

¹⁰⁵ Petrus Victor (Petrus Damiani, 1007–1072) – italų teologas, literatas ir diplomatas. Studijavo teologiją ir filosofiją Ravenoje, Faenzoje, Parmoje. 1057 m. popiežiaus Stepono X paskelbtas kardinolu, vėliau šventuoju. Buvo Gubio diecezijos administratorius, rūpinosi Montekazino (Monte Cassino) biblioteka.

¹⁰⁶ Manoma, kad pirmą biblioteką, vadintą *Atrium libertatis*, Romos Aventino kalvoje įkūrė konsulas Azinijus Polijus (Caius Asinius Pollio, 23–3 pr. Kr.), garsi buvo Augusto sesers vardu pavadinta *Bibliotheca Octaviana*, *Bibliotheca Vespaziana* ir kt.

¹⁰⁷ Rutilius Taurus Paladius Aemilianus (IV a. pr. Kr.) – romėnų rašytojas. Žinomi jo veikalai *De re rustica*, *Rei rusticae scriptores* ir kt.

¹⁰⁸ Gui Pancirolis (1523–1599) – italų teisininkas ir literatas, žymaus italų teisininko Alcijato (Alciatus, 1490–1548) mokiny. Dėstė teisę Paduvoje (1547 m. ir 1582 m.), Turine (1571 m.). Išleido *Rerum perditarum memorabilium libri II* (Ambergas, 1599).

matyt, buvo teišus, priskirdamas jį mūsų neišmanymui ir pastatydamas jį į vieną eilę greta daugelio kitų atmintinų antikos dalykų, kurie mūsų paprasčiausiai nepasiekė; tai buvo dabar jau beveik nebepasitaikantis visiškai akivaizdus antikos visuomenės turtingumo ir išties geranoriško požiūrio į tuos, kurie literatūrinius bandymus pavertė profesiniu užsiėmimu, liudijimas; ir tai yra dar labiau reikšminga dėl to, kad dabar to nebėra, jei, žinoma, neskaičiuosime tų [bibliotekų], su kuriomis galėjau susipažinti aš pats, tai yra sero Bodley¹⁰⁹ Oksforde, kardinolo Borromeo Milane¹¹⁰, brolių Augustinijonų Romoje¹¹¹, į kurias galima įeiti laisvai, be jokių suvaržymų, taip pat ir daugeliu kitų, tokių kaip Mureto¹¹², Fulvijaus Ursino¹¹³, Montalto¹¹⁴ ir Vatikano¹¹⁵; Medici¹¹⁶ ir Petro Viktoro¹¹⁷ Florencijoje; Bessarione'o Venecijoje¹¹⁸, šv. Antano Paduvoje¹¹⁹; Jakobinų Bulonėje¹²⁰; brolių Augustinijonų Kremonoje¹²¹; kardinolo

¹⁰⁹ Bodley biblioteka, atitekusį Oksfordo universitetui, nebuvo išsklaidyta, palikta kaip atskira kolekcija, vadinama *Bibliotheca Bodleviana*.

¹¹⁰ Tai *Bibliotheca Ambrosiana*, ją 1629 m. Venecijos senatui padovanojo kardinolas F. Borromeo. Jau XIX a. čia buvo sukaupta 140 000 leidinių ir 15 000 rankraščių.

¹¹¹ Apie ją duomenų trūksta.

¹¹² Marcus Antonius Muretus (1526–1582) – žymus italų humanistas ir literatas. Dėstė Puatje (Poitiers), Bordo, Paryžiuje. Buvo globojamas Ferraros kunigaikščio ir kardinolo Hypolito d'Estec. Parašė antikos autorių komentarų, įvairaus pobūdžio traktatų, poczijos, laiškų. Turėjo sukaupęs puikią asmeninę biblioteką.

¹¹³ Fulvijus Ursinus (1529–1600) – italų filologas, bibliotekininkas ir bibliofilas. Studijavo senąsias kalbas ir teologiją, buvo kardinolų Ranuccio ir Alessandro Farnese bibliotekininkas. Gavo popiežiaus Grigaliaus XIII pensiją (200 dukatų), visas lėšas skyrė senienoms, rankraščiams ir knygoms įsigyti, įkūrė muziejų. Jį testamentu paliko kardinolui Odoardui Farnese, rankraščius – Vatikano bibliotekai, knygas – Horacijui Lancelotui. Parengė *Scriptores rei rusticae*, *Fragmenta historiarum Romanorum*, *Imagines et elogia virorum illustrium e marmoribus, numis et gemis expressae* ir kt.

¹¹⁴ *Bibliotheca Montaltina* – viena žymiausių to meto Italijos bibliotekų.

¹¹⁵ Žr. 8 nuorodą.

¹¹⁶ De Medici – garsi, turtinga Florencijos šeima, žinoma nuo XIII amžiaus. Turėjo didelės įtakos Bažnyčios ir valstybės politikai, visuomeniniam gyvenimui. Vienas žymiausių šios giminės atstovų Cosme de Medici (1389–1464) įkūrė Ficino akademiją, eruditas ir literatas Laurent'as de Medici (1448–1492) bendravo su žymiausiais to meto mokslo ir meno žmonėmis, ne mažiau įtakingi ir kiti šios šeimos atstovai. Medici rūmai buvo Florencijoje, *Bibliotheca Mediceo-Laurentina* įkurta 1492 m. Čia buvo sukaupta 120 000 leidinių ir 9000 rankraščių.

¹¹⁷ T. y. Petro Damiano (žr. 105 nuorodą) tvarkyta Montekazino (Monte Cassino) biblioteka, 529 m. prie Via Latina (dab. Senžermenas (Saint Germain)) įkurta šv. Benedikto.

¹¹⁸ Šv. Morkaus biblioteką Venecijoje pradėjo kurti vienas žymiausių italų humanistų Petrarka (Francesco Petrarca, 1304–1374), bet ypač daug padarė kardinolas Bessarione (žr. 10 ir 21 nuorodas). XX a. pr. šioje bibliotekoje buvo sukaupta 120 000 leidinių ir 10 000 rankraščių.

¹¹⁹ *Bibliotheca Antoniana* – biblioteka Paduvoje šv. Antano bazilikoje, įkurta XIII a., turtinga rankraščių, inkunabulų ir bibliografinių retenybių. Čia saugomi šv. Antano iš Paduvos rankraščiai, palaimintojo Luko Belludio autografas. Dabar tai – vienas iš miesto muziejaus padalinių.

¹²⁰ Jakobinai Prancūzijoje buvo vadinami dominikonai, kadangi pirmasis vienuolynas įkurtas apie 1229 m. šv. Jokūbo gatvėje Paryžiuje. Duomenų apie Bulonėje buvusio dominikonų vienuolyno biblioteką trūksta. Tikėtina, kad ji buvo sunaikinta revoliucijos metais.

¹²¹ Cremona – miestas Italijoje, įkurtas romėnų 73 km nuo Milano. 1260–1798 m. čia buvo garsi šv. Augustino biblioteka, dar vadinta *Biblioteca Cremona*. Čia buvo sukaupta 24 000 veikalų. Apie 1798 m. ją perėmė vietos jėzuitai, apie 1830 m. ji tapo viešąja.

Seripando¹²² Neapolyje; kunigaikščio Federigo iš Urbino¹²³; Nunnezijaus¹²⁴ Barse-lonoje; Ksimeno¹²⁵ Komplute¹²⁶; Renzovijaus¹²⁷ Brandenburge; Foulcres'ų¹²⁸ Augsburge; galiausiai karaliaus¹²⁹, šv. Viktoro¹³⁰ ir P[ono] de T.¹³¹ Paryžiuje, kurios visos yra gražios ir nuostabios, nors ir ne tokios viešos, kiekvienam atviros ir lengvai prieinamos kaip trys, paminėtos pirmiausia.

O ką jau kalbėti apie Šv. Ambraziejaus biblioteką Milane ar bandyti tuo pačiu būdu parodyti, kaip ji pasiekė tokio didumo ir turtingumo, kad patarnavo visuomenei daug labiau nei kuri kita, tarkim, iš Romoje esančių bibliotekų¹³², ir niekam nebuvo keista, kad kiekvienas žmogus gali ateiti čia bet kurią jam tinkamą valandą ir likti tiek, kiek nori, dairytis, skaityti, išsirinkti tą autorių, kuris jam labiausiai patinka, surasti čia visas priemones ir patogumus tai padaryti, būti su žmonėmis ar atskirai, nesusiduriant su jokiais kitais sunkumais, išskyrus nebent tai, kad privalu atvykti tam tikrą dieną ir valandą, įsikurti tam tikrose, specialiai šiam tikslui įrengtose patalpose ir

¹²² Girolamo Seripando (Siripando, 1493–1563) – italų eruditas, kardinolas. Studijavo graikų, hebrajų kalbas, teologiją ir filosofiją. Priklausė šv. Augustino ordinui. Dėstė Sienoje, Bolonėje, Neapolyje. Turėjo sukaupęs puikią asmeninę biblioteką (dab. Neapolio nac. biblioteka). Parašė *Novae Constitutiones Ordinis Sancti Augustini* (1549), *De arte orandi* (1670) ir kt.

¹²³ Federigo da Montecfeltro (1422–1482) – italų eruditas, valstybės veikėjas, Urbino (miestas Italijoje netoli Metcorų) grafas. 1474 m. popiežius jam suteikė Urbino kunigaikščio titulą, paskatinusį atnaujinti ir išpuošti kunigaikščių rūmus, papildyti jų biblioteką. Rūmai priklausė šiai šeimai iki 1508 m. Dabar čia įkurtas muziejus.

¹²⁴ Valentinus Nunnezius (Pedro Juan Nunez, 1522–1602) – ispanų eruditas, kardinolas, oratorius ir bibliofilas. Studijavo Paryžiuje filosofiją ir senąsias kalbas, dėstė filosofiją ir retoriką Valensijos, Saragosos universitetuose. Turėjo puikią biblioteką Barselonoje, kur priimdavo žymiausius to meto mokslo žmones ir literatus.

¹²⁵ Francisco Ksimenes de Cisneros (1436–1517) – ispanų kardinolas, eruditas, reformatorius ir humanistas, valstybės veikėjas ir diplomatas. 1492 m. buvo karalienės Izabelės I nuodėmklausys, nuo 1495 m. – Toledo arkivyskupas, 1506–1507 m. – Kastilijos regentas. Rūpinosi pirmos daugiakalbės Biblijos *Complutensia polyglota* leidimu.

¹²⁶ Complutus – miestas Ispanijoje (dab. Alcalá de Henares).

¹²⁷ Nuo XV a. yra minima Rantzaus šeima iš Danijos, tarnavusi Švedijos ir Prancūzijos monar-chams, pvz., grafas Josias Henry de Rantzaus (1609–1660) ir kt. Viena kuri šios giminės atšaka galėjo turėti rūmus ir biblioteką Brandenburge. Lotynizuota šio asmenvardžio forma – Renzovius.

¹²⁸ Foulcres (XVI–XVII a.) – Augsburgio bankininkų šeima.

¹²⁹ Henry IV (Le Grand, 1553–1610) – Navaros karalius, karūnuotas 1589 m. Garsėjo išmintimi ir kantrybe, atkūrė karaliaus valdžios autoritetą šalyje, reorganizavo valdymą. 1598 m. paskelbė taiką tarp protestantų ir katalikų. Jo nurodymu buvo sutvarkyti finansai, nutiesti keliai, atgaivinta pramonė, išaugo visos šalies prestižas. Garsi buvo ir karališkoji biblioteka Fonteneblo (Fontenaibleau) rūmuose.

¹³⁰ Nuo XII a. šv. Viktoro abatija buvo vienas žymiausių kultūros centrų Paryžiuje, ypač klestėjęs Renesanso laikotarpiu. Biblioteka, vadinta *Bibliotheca Victoriana*, garsi nuo 1439 m., kaip ir vienuolynas, buvo sunaikinta, išskirstyta ir išblaškyta per revoliuciją, apie 1790 m.

¹³¹ Matyt, kalbama apie vieną turtingiausių tuo metu Prancūzijoje de Thou šeimos biblioteką.

¹³² Žr. 8, 106 nuorodas.

vyriausiajam bibliotekininkui arba trims labai gerai išlaikomiems ir apmokamiems jo padėjėjams (kadangi būti bibliotekininku reiškia ne ką kita, kaip kasdien joje mokytis) nurodyti trokštas pavartyti knygas.

Bet kad gerai sutvarkytume naudojamąsi biblioteka ir visas įmanomas iš reikalingų apsaugos priemonių, aš manau, būtų visai neprošal visų pirma surengti paiešką ir iš keleto garbingų žmonių išrinkti mokytą ir puikiai knygų pasaulyje besiorientuojantį, kad galėtume jam pasiūlyti bibliotekininko titului ir kvalifikacijai prideramą atlyginimą ir aprūpinimą, kaip kad matome buvus visose garsiausiose bibliotekose, kur daugelis kilnių žmonių laikė didele garbe galimybę eiti šias pareigas, įgijusias dar labiau šlovės ir spindesio dėl šių žmonių puikaus išsilavinimo ir gabumų, kaip, pavyzdžiui, Demetrijo Faleriečio¹³³, Kalimacho¹³⁴, Apolonijaus Aleksandriečio¹³⁵, Aristokseno¹³⁶ ir Zenodoto¹³⁷, kurie kažkada gaudavo atlyginimą ne iš ko kito, bet iš paties Aleksandro¹³⁸, Varono¹³⁹ ir Higino¹⁴⁰, vadovavusių Palatino bibliotekai

¹³³ Demetrios Falereus (apie 350 pr. Kr.) – Atėnų valstybės veikėjas, oratorius, filosofas, Teofrasto mokiny. Dešimt metų vadovavo Atėnams, išvykęs į Egiptą ėmėsi literatūrinės kūrybos, buvo Aleksandrijos bibliotekininku.

¹³⁴ Kallimachos (tarp 310 ir 240 pr. Kr.) – Aleksandrijos poetas, eruditas iš Kirėnės. Studijavo Atėnuose, Aleksandrijoje, buvo Mūsėjo bibliotekininkas, sukatalogavo knygų fondus, patcikė literatūros kūrinių rodyklių, įdomybių rinkinių *Hypomnemata*, tyrė mitus *Aitia*, parašė didaktinių eilėraščių, elegijų, himnų. Liko jo poetinės kūrybos fragmentų.

¹³⁵ Apollonios (apie 295–230 pr. Kr.) – graikų epikas, gimęs Rode, Aleksandrijoje. Gyveno Ptolemajų rūmuose, mokė karalaičius, buvo Mūsėjo bibliotekininkas, Zenodoto įpėdinis, Kalimacho mokiny. Parašė epinių poemų, yra likę jo *Argonautikos* fragmentų.

¹³⁶ Aristoksenas (354–300 pr. Kr.) – graikų filosofas, muzikos teoretikas, Aristotelio mokiny, Aleksandro Didžiojo bibliotekos bibliotekininkas. Teigiama, kad buvo parašęs apie 453 teorinio pobūdžio darbus, liko tik fragmentų ir ištraukų.

¹³⁷ Zenodotos (III a. pr. Kr.) – gramatikas ir literatas, gimęs Efesc. Fileto iš Koso salos mokiny, buvo Ptolemajaus Sotero vaikų mokytojas, o Ptolemajaus Filadelfo paskirtas Aleksandrijos bibliotekos prefektu. Parengė mokslinius *Iliados* ir *Odisėjos* komentarus.

¹³⁸ Aleksandros Macedonijos (356–323 pr. Kr.) – žymus karvedys, Makedonijos karaliaus Pilypo II sūnus, mokytas ir auklėtas paties Aristotelio. Užkariavo naujų žemių, sustiprino valstybę, 331 m. įkūrė žymų kultūros ir mokslo centrą Aleksandriją.

¹³⁹ Marcus Terentius Varro (116–17 pr. Kr.) – žymus romėnų poetas, valstybės veikėjas. Mokėsi Romoje, Atėnuose, sickė advokato karjeros, po Farsalijos mūšio suartėjo su Cezariu, daug dirbo šiam nutarus steigti Romoje viešąsias bibliotekas, manoma, kad buvo Palatino bibliotekos bibliotekininkas. Rašė daug, išliko *Rerum rusticarum libri III*, *De lingua latina* ir fragmentų iš *Rerum humanarum et divinarum antiquitates*.

¹⁴⁰ Gaius Julius Hyginus (apie 64 pr. Kr.–17 po Kr.) – ispanų bibliotekininkas ir literatas, į Romą pateko kaip vergas, mokėsi gramatikos pas Cornelijų Aleksandrą, vėliau imperatoriaus Augusto paimtas dirbti Palatino rūmų bibliotekininku. Parašė vertingus Vergilijaus komentarus, 227 mitinių pasakojimų rinkinį *Fabularum liber*, *Poetikon astronomicon libri IV* ir kt.

Romoje¹⁴¹, Leidrato¹⁴² ir Agobardo iš Isle Barbe¹⁴³ netoli Lijono, valdant Karoliui Didžiajam, Petro Djakono iš Montekazino¹⁴⁴, Platino¹⁴⁵, Eugubino¹⁴⁶ ir Sirlette iš Vatikano¹⁴⁷, Sabeliko iš Venecijos¹⁴⁸, Volfijaus iš Bazelio¹⁴⁹, Grutero iš Haidelbergo¹⁵⁰, Duez'o¹⁵¹ ir Pauliaus Merulos¹⁵² iš Leideno, prie kurių pridėtume mokytojų

¹⁴¹ *Bibliotheca Palatina* – viena žymiausių Romos bibliotekų, įkurta Apolono Palatino šventykloje imperatoriaus Augusto (Augustus, Caius Julius Caesar Octavianus, 23–63 pr. Kr.).

¹⁴² Leidratas (apie 736–?) – Lijono arkivyskupas, visuomenės veikėjas, globojo jaunąjį Agobardą, steigė mokyklą, kuriose buvo mokoma gramatikos, poezijos, retorikos ir filosofijos. Daugelio autorių nuomone, buvo Karolio Didžiojo bibliotekininkas; jam mirus pareigas apleidė, 799 m. paskelbtas šventuoju.

¹⁴³ Agobardas (apie 779–840) – Lijono arkivyskupas, eruditas, visuomenės veikėjas, gimęs Ispanijoje. Buvo Louis de Debonnaire vaikų mokytojas. Aktyviai kovojo su laikmečio prietarais. Parašė laišku ir traktatų prieš jėzuitus, pasenusią teisės sistemą ir kt.

¹⁴⁴ Petrus Diaconus (Bibliotecarius, 1107–apie 1160) – italų kronikininkas benediktinas. Buvo Montekazino (Monte Cassino) bibliotekos archyvistas ir bibliotekininkas. Parašė istorijos, teologijos veikalų *Libellus de viris illustribus Casinensibus* (1633), *Disciplina monastica* (1726) ir kt.

¹⁴⁵ Il Platina (Bartolomeo Sacci, 1421–1481) – italų eruditas, pedagogas, bibliotekininkas. Studijavo Montovoje, Florencijoje. Ketino siekti karininko karjeros, vėliau atsidėjo humanistinėms studijoms. Buvo markizo Lodovico Gonzaga mokytoju, artimai bendravo su Cosimo ir Piedro de Medici, nuo 1457 m. tapo kardinolo F. Gonzaga sekretoriumi, buvo Academia Romana profesorius, sulaukęs 75 m. paskirtas Vatikano bibliotekos pontifikui.

¹⁴⁶ Eugubinus Steuchus (Agostino Steucho, 1406–1549) – italų teologas, pedagogas ir bibliotekininkas. Nuo 1513 m. Šv. Severo kanonų kongregacijos narys, dėstė filosofiją, Rytų kalbas, antikinę filologiją. 1525 m. paskirtas šv. Antano bibliotekos Venecijoje bibliotekininku, po kelerių metų – Chizamo ir Kretos vyskupu, 1542 m. popiežiaus Aleksandro paskirtas Vatikano bibliotekos prefektu. Parašė *Biblijos* komentarų, veikalų apie relikvijas.

¹⁴⁷ Žr. 23 nuorodą.

¹⁴⁸ Marcus Antonius Cocius Sabellicus (Sabellio, 1436–1481) – italų istorikas pranciškonas. Mokėsi Romoje, dėstė Udine, Venecijoje. Nuo 1485 m. – šv. Morkaus bibliotekos bibliotekininkas. Parašė *Enneades sive de vetustate historicarum* (1504) ir kt.

¹⁴⁹ Hieronymus Volfius (Wolf, 1516–1580) – žymus vokiečių mokslininkas. Studijavo Niurnberge pas Joachimą Camerarijų ir Eobaną Hessą, dėstė Tiubingene, buvo Augsburgio kolegijos direktorius ir bibliotekininko Oporino bičiulis. Parašė *De vero et licito astrologiae usu*, *De expedita utriusque linguae discendae ratione* ir kt.

¹⁵⁰ Joannes Gruterus (Gruytere, 1560–1727) – olandų humanistas ir antikvaras, studijavo teisę, filologiją Kembridže, Leidene, dėstė Vitenbergo, Rostoko, Heidelbergo universitetuose. Pasižymėjo kuklumu, tvarkė vieną turtingiausių Europoje Palatino biblioteką, išleido lotyniškų įrašų rinkinį *Thesaurus inscriptionum* (Heidelbergas, 1601), humanistų mokslinių darbų rinkinį *Lampas, sive fax artium liberalium* (Frankfurtas, 1603–1612), istoriografinį veikalą *Chronicon chronicorum* (Frankfurtas, 1614) ir kt.

¹⁵¹ Paul Duez (1585–1644) – belgų eruditas, literatas ir pedagogas, Pontamuso (Pont a Mousson) kolegijos rektorius.

¹⁵² Paulius Merula (Paul van Merle, 1585–1644) – olandų eruditas, literatas, bibliotekininkas. Studijavo teisę, lankėsi Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje. Vertėsi advokato praktika, dėstė Leideno universitete istoriją, 1593 m. paskirtas Leideno universiteto bibliotekos bibliotekininku. Išleido: *Cosmographiae generalis libri III* (1605), *Diatriba de statu reipublicae Bataviae* (1618), *De comitiis Romanorum* ir kt.

Heinzijų¹⁵³, taip pat po Budė¹⁵⁴, Gosselino¹⁵⁵ ir Casaubono¹⁵⁶ poną Rigault,¹⁵⁷ dabar vadovaujantį karaliaus Pranciškaus I¹⁵⁸ įsteigta karališkajai bibliotekai, labai išaugusiai dėl jam vienam būdingų gebėjimų ir nepaprasto sumanumo.

Na, o iškart po to bene svarbiausia būtų sudaryti du visoje bibliotekoje saugomų knygų katalogus, kad viename iš jų knygos būtų taip kruopščiai išdėstytos pagal įvairias sritis ir mokslo šakas, kad vos žvilgtelėjus į jį ar pasirinkus bet kokią temą, kuri tikrai šauna į galvą, pamatytume visus autorius, kad ir kiek jų būtų, o kitame [kataloge] knygos būtų tvarkingai suregistruotos ir išdėstytos abėcėlės tvarka pagal jų autorių pavardes, ir ne vien dėl to, kad ko nors nenupirktume du kartus, kiek todėl, kad žinotume, ko dar trūksta, ir galėtume patenkinti poreikius daugelio žmonių, kurie kartais trokšta perskaityti visus kai kurių autorių darbus. Tai, kad visa būtų sutvarkyta ir naudojama tokiu būdu, mano nuomone, būtų labai nauja, ypač jeigu dar pridėsime ypatingą naudą ir atsižvelgsime į puikią reputaciją, kurią gali pelnyti bibliotekos direktorius, galintis bendrauti su tokia daugybe įvairiausių žmonių; pagaliau dar ir dėl to, kad neliktume panašūs į tą gobšulį, kuris niekada nesijaučia patenkintas savo turtais, arba į tą pavydų roplį, kuris saugo, kad niekas neprisiartintų ir nenuskintų Hesperidės sodų¹⁵⁹ vaisių, o svarbiausiai todėl, kad daiktai neturi būti vertinami vien

¹⁵³ Daniel Heinsius (Heinse, 1580–1665) – olandų istorikas ir filologas, Skaligerio mokinys. Nuo 1605 m. buvo paskirtas Leideno universiteto politikos ir istorijos profesoriumi, o netrukus ir universiteto bibliotekos kuratoriumi, jam suteiktas karališkojo istoriografo titulas. Buvo globojamas Gustavo Adolfo, Urbono VIII. Komentavo Hesiodą, Terencijų, Seneką, parašė *Rerum ad Silvam Ducis atque alibi in Belgio ... gestarum historia* (1631) ir kt.

¹⁵⁴ Guillaume Budė (1467–1540) – prancūzų filologas ir humanistas, studijavo teisę Orleane, vėliau susidomėjo graikų kalbos ir literatūros studijomis. Buvo Leono X ambasadorius, pelnęs karaliaus Pranciškaus I palankumą, rūpinosi Prancūzijos kolegijos kūrimu. Parašė *L'institution du Prince, De asse*, laiškų ir kt.

¹⁵⁵ Jean Gosselin (?–1604) – prancūzų eruditas, literatas ir bibliotekininkas. Tarnavo karalienės Margaritos Navarietės dvare, buvo Karolio IX, Henriko III, Henriko IV bibliotekininkas. Domėjosi astrologija, išleido *Ephemerides ou Almanach du jour et de la nuit pour cent ans* (1571), *Historiae imaginum coelestium* (1577) ir kt.

¹⁵⁶ Isaak Casaubon (1559–1614) – žymus kalvinų teologas eruditas. Studijavo senąsias kalbas ir filosofiją Ženevoje, Montpeje, Lijone. 1599 m. karaliaus Henriko IV buvo pakviestas dirbti karališkosios bibliotekos bibliotekininku. Parašė poleminių traktatų, Biblijos ir antikos autorių komentarus.

¹⁵⁷ Nicolas Rigault (1577–1654) – prancūzų filologas, bibliografas, valstybės veikėjas. Studijavo Puatjė (Poitiers), nuo 1614 m. – karaliaus Liudviko XIII rūmų bibliotekininkas, nuo 1633 m. – Mecc (Metz) Parlamento kancleris.

¹⁵⁸ Pranciškaus I (žr. 35 nuorodą) karališkoji biblioteka buvo Fonteneblío (Fontenaibleau) rūmuose.

¹⁵⁹ Hesperidės sodas – mitinis dievų sodas su aukso obuolius vedančiais vaismedžiais tolimuosiuose Vakaruose, prižiūrimas keturių Atlanto dukterų Hesperidžių, minimas Hesiodo veikale *Theogonia*.

tik pagal pelno dydį arba pagal naudą, kurią galima iš jų gauti, o jeigu jau kalbėtume visai atskirai apie knygas (ir apie tai, dėl kokių dalykų jos yra vertintinos), tai situacija būtų tikrai panaši į tą, kurią aprašė Horacijus¹⁶⁰ viename iš savo laiškų:

*Negalėjai pakęsti spynų, ir mielus ženklus rodei pro plyšį
mažą, nedrąsiai, džiaugeisi atodūsiais ir buvimu drauge.*

Taip pat dėl to, kad būtų neprotinga be jokio kuklumo paniekinėti tai, kas turi būti tvarkoma rūpestingai, reikėtų pirmiausia žiūrėti, kad visos bibliotekos, jei ir negali būti nuolat atviros, kaip kad Šv. Ambraziejaus¹⁶¹, turėtų būti mažų mažiausia lengvai prieinamos tiems, kurie siekia čia rimtai dirbti, ir juos reiktų užregistruoti be jokio delsimo ir kitokių sunkumų; antra, kad visi kiti, kurie norės čia apsilankyti tik keletą kartų, galėtų dairytis, ieškoti ir rinktis iš visų spausdintų knygų, kurios tiktai bus jiems reikalingos; trečia, kad garbingiems ir gerai žinomiems asmenims būtų leidžiama parsinešti namo populiarias knygas ir kai kuriuos tominius veikalus, reikalaujant, savaime suprantama, kad jos nebūtų išneštos ilgiau kaip penkiolika dienų arba ne ilgiau kaip tris savaites ir kad bibliotekininkas rūpestingai užrašytų specialioje šiam tikslui parinktoje ir nuosekliai abėcėlės raidžių seka suskirstytoje knygoje visa, kas yra pasiskolinta vieno arba kurio nors kito, nurodant tikslią dieną, knygos formatą, leidimo vietą ir datą bei visus to žmogaus, kuriam ji paskolinta, duomenimis, kad būtų galima tai nubraukti, kai knyga bus grąžinta, o paraštėje pažymėti grąžinimo dieną, kad matytume, kiek laiko jis jas turėjo; kad vėliau galėtume suteikti pirmenybę išsiskiriantiems ypatingu uolumu, rūpestingumu ir labiausiai tausojantiems knygas.

Taigi užtikrinu jus, Pone, kad jeigu jūs panorėsite tęsti visa tai, ką pradėjote, ir nuolat didinti savo biblioteką, kad ji galėtų tarnauti jums štai tokiu arba kokiu nors kitu būdu, kuris jums atrodys geresnis, jus pasieks su niekuo nepalyginami pagyrimai, nesibaigiantys padėkos žodžiai ir nenusakoma nauda, vienu žodžiu, nuostabus pasitenkinimas, kurį jūs patirsite peržvelgdamas savo paties padarytų geradarysčių katalogą, prisimindamas garbingus ir dėkingus žmones, jūsų sutiktus žymius asmenis, naujus draugus ir įdarbintus tarnautojus, trumpai tariant, kai ryšitės suskaičiuoti ant pirštų ir žvilgsniu įvertinti, kiek neblėstančios šlovės atneš jums jūsų biblioteka.

Kaip tiktai jos puoselėjimui ir gausinimui aš viešai pareiškiu per man likusio gyvenimo trukmę skirsiąs visa, ką tik galėsiu, ir dabar, išdrįšęs atverti jums savo širdį šiuose *Patarimuose*, laikui bėgant tikiuosi juos dar pataisyti ir papildyti tokiu būdu, kad nereikėtų būgštauti dėl to, kad jie bus pagaliau išspausdinti, kad būtų galima diskutuoti ir kalbėti apie tuos dalykus, kurie iki šiol nebuvo analizuoti, dar paragin-

¹⁶⁰ Žr. 3 nuorodą.

¹⁶¹ Šv. Ambraziejaus biblioteka buvo atvira visuomenei 1602–1609 m.

damas pasižiūrėti veikalą, pavadintą *Memijaus biblioteka*¹⁶², kadangi čia yra pateikta tai, ką aš troškau žinoti, tai yra labai plati bei detali visos raštijos ir knygų istorija, autorių kritika ir vertinimai, pačių geriausių ir svarbiausių kiekvienos srities atstovų vardai, plagiatorių rykštė, naujausios mokslo tendencijos, religijų įvairovė, menų ir atskirų mokslo šakų naujovės, antikinio pasaulio sunykimas, skirtingi modernistų įsitikinimai ir ypatinga pirėniečių teisė, pagrįsta visų žmonių nemokšišku: kaip tiktai po tokiu pat šydu ir aš kuo nuolankiausiai maldauju jūsų atleisti man mano neišmanymą, priimti šiuos menkus, taip grubiai ir nedailiai ataustus *Patarimus* kaip mano geros valios apraišką ir ženklą to, ką vieną dieną aš pažadu jums parodyti kur kas plačiau išguldęs ir tvirčiau surentęs, taigi

*Dabar tave iš marmuro kuriam trumpam,
Bet jei palikuonys giminę tęs, būsi iš aukso.*

(Vergilijus, 7 ekloga)

*Iš prancūzų kalbos išvertė ir komentarus parengė
A. Krakytė*

¹⁶² *Memijaus biblioteka* – nežinomas, matyt, anoniminis XVII a. veikalas. Galbūt susijęs su XVI a. filologu Memu ar Memijumi (Joannes Baptista Memmius), kurio darbų yra Madrido nacionalinėje bibliotekoje.